

ΕΣΤΙΑ

Παύλος
Π.
Στ.
ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

1878

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΕΙΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΑΘΗΝΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας, 'Οδός Σαβίου, 6

1878

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἑτησίως: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 10, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ γρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἰσχύοντος ἔτους καὶ εἶνε ἰσχύουσι.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ἐδρὴς Σταδίου, 6.

21 Μαΐου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Αθανάσιος Χρηστοπούλου

Νέα ἐπιστολή τοῦ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολή εὐμενῶς ἐκδομένη ἡμῖν παρὰ
τοῦ κυρίου Στ. Κρίνου. Σ. τ. Δ.

Ἐρὸς τὸν Σοφολογιστάτον Κύριον Ἀθανά-
σιον Παλιδαν

Εἰς Ἰωάννινα.

Ἀδελφὲ φίλε,

Ἐλάβα τὸ γράμμα σου τὸ πρῶτον καὶ τὸ
δεύτερον, καὶ τοῦ μὲν δευτέρου ταῖς προσταγαῖς
ὅσο ἤμπορῶ, θέλω ταῖς ἀκολουθεῖ, συντρέχον-
τας τοὺς φίλους εἰς ταῖς ὑπόθεσας τοῦ, τὸ δὲ
πρῶτον, ἀφοῦ τὸ ἀνάγνωσα, καὶ κατάλαβα τὸν
φιλόσοπον, καὶ ἀπαραλύγιστον νοῦν σου, τὸ πρό-
σφερα τὸν εὐμενέστατόν μου ἀθρόντην. Τὸ ἀνέ-
γνωσε, τὸ ἐπαίνεσε, τὸ ἐδέχθηκε, καὶ μὲ εἶπε
νὰ σ' ἀποκριθῶ, ὅτι ἡ πολιτικὴ κοινῶς ἐμιλού-
μενη γλῶσσα δὲν εἶν' αὐτῇ, ὅπου γράφει τὸ Πα-
τριαρχεῖον, ἀλλ' αὐτῇ, ὅπου εἰσὶ γράφεις' δη-
λαδὴ ἐτὶ λαλοῦν κοινῶς οἱ πολλοὶ, καθὼς εἶ-
ναι γραμμένο τὸ γράμμα σου' ἐγὼ παρατηρῶ,
ὅτ' ἡ πολιτικὴ γλῶσσα δὲν διαφέρει τίποτε εἰς
κλίσιν καὶ σύνταξιν ἀπὸ τὴν δικήν μας τὴν Ἠ-
πειρώτικην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν μωραϊτικὴν, ἐκ-
τὸς μόνον εἰς μερικαῖς λέξεις' ὥστε ἤμποροῦ-
μεν νὰ διαιρέσωμεν τὴν τωρινὴν βωμαίτικὴν γλῶσ-
σαν κάλλιστα εἰς στερεώτικην καὶ νησιώτικην,
ἢ ὅποια ἔχει κάποιαις διαφοραῖς καὶ εἰς κλίσιν
καὶ εἰς σύνταξιν' ἐκεῖνα δὲ, ὅπου φλυαροῦν κά-
ποιοι τερατολόγοι εἰς τὸν λόγιόν τους Ἑρμῆν
εἶναι γραιψᾶς μαντεύματα καὶ γέρον παραμύθια,
καὶ δὲν τὰ δέχονται οὔτε οἱ εὐγενεῖς καὶ σπου-
δαῖοι τοῦ γένους μας, οὔτε τὸ πλῆθος' μάστιγα
εἶδῶ ἔνας ἄρχοντας τοὺς ἔκαμε καὶ μίαν κωμω-
δίαν ἀξιόλογον, τὴν ὅποιαν θὰ τὴν τυπώσουν
καὶ τυπώνοντάς τὴν, θέλω σὲ τὴν στείλῃ νὰ
παρθῆναι ἀπὸ τὰ γέλοια' ἄργησα νὰ σε γράψω,
1. Τὸν φιλόμοσον Α. Μούρουζην. Σ. τ. Δ.

διατὶ πρόσμενα νὰ μ' ἔρθουν αὐτὰ τὰ λυρικά
μου, νὰ σε τὰ στείλω' (αὐτὰ εἶναι γραμμένα μὲ
τὴν κοινὴν πολιτικὴν γλῶσσαν, τὴν λεγόμενὴν
φαναριώτικην, καὶ παρατήρησε πόσο διαφέρουν
τὰ πολιτικὰ ἀπὸ τὰ δικά μας' σχεδὸν τίποτε')
τὸ ὄνειρο δὲ, ὅπου εἰς αὐτὰ εὐρίσκεται, καὶ ἡ
προπαίδεια τῆς στιχουργικῆς εἶναι τοῦ σχολια-
στοῦ μου' τέτοια τραγούδια εἶχα πολλὰ' μὲ τῆ-
χασαν ἕως οἱ ἀνθρωποῖμοι, βίγοντάς τα ἐδῶ
κ' ἐκεῖθεν' καὶ αὐτὰ εἶναι ἀπομεινάρια' τὰ ἔ-
κμα δὲ αὐτὰ ἔλα διὰ νὰ δεῖξω μόνον τὴν ἁρ-
μονίαν τῆς γλώσσας μας κτλ. Ὅλαις ἡ γνώμαις
καὶ ἔλος ὁ νοῦς, ὅπου μ' ἔγραψες, ὄντα μὲ τὴν
ἀλήθειαν σύμφωνα, ἀναμφίβολα εἶναι καὶ μ' ἐ-
μένα, καὶ εἰς ἔλα συμφωνοῦμε ἀλάθευτα.

τὴν γραμματικὴν μου, ἔσο, καὶ ὅπου συμ-
φωνεῖ μὲ τὴν συνήθειαν, τὴν δέχομαι, ὅπου δὲ
ἔχι, τὴν ἀποστρέφομαι, καὶ κακὴ τύχη δὲν συμ-
φωνεῖ εἰς πολλὰ, διατὶ ὅταν τὴν ἔγραψα, ἀ-
ναγκάσθηκα νὰ συμβιβάζω καὶ τὴν πρόληψιν
μὲ τὴν ἀλήθειαν' ὅθεν λάβε κανόνα τὴν κοι-
νὴν συνήθειαν καὶ διόρθωνε τὴν κλίσιν καὶ
σύνταξιν.

εἶμαι περίεργος νὰ ἰδῶ τὸ πόνημά σου, ὅπου
μὲ γράφεις.

Ἄν θέλεις, γράψε ἓνα γράμμα πρὸς τὸν ἀθρόν-
την παίροντας ἀφορμὴν τὸ ὅτι μ' εἶπε νὰ σ' ἀ-
ποκριθῶ' εἶναι ὁ ἄνδρας μέγας, σοφὸς, βαθὺς,
καὶ μεγαλοφρέστατος, καὶ φιλομουσάτατος καὶ
φίλος τῶν σπουδαίων.

τὰ λυρικά μου ἦταν ὅλα ἀπλογραμμένα, ἡ-
γουν χωρὶς τὴν στραβογραφίαν τὴν Ἑλληνικὴν,
πλὴν μὲ τὰ τύπωσαν, νὰ κουρευοῦνται, καθὼς τὰ
βλέπεις' ἄς εἶναι' ἀγάλια καὶ τοῦτο κατορ-
θάνεται.

τί ἄλλο νὰ σὲ γράψω; ἄμποτε νὰ μὰς χαρο-
ποιήσῃ ἡ εἰρήνη.

1811, Νοεμβρίου 10.

Τὸ προσφώνημα, τῆς σοφολογιότητός σου
ὅπου εὐρίσκεται εἰς ἀδελφός καὶ δοῦλος
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ,
τὴν ἀρχὴν τῶν λυ-
ρικῶν μου δὲν ἤμπορεσα νὰ μάθω
ἀκόμα τίνας εἶναι' δικό μου δὲν
εἶναι' οὔτε τὰ τραγούδια τὰ
εἶχα ἐπιγραμμένα' οἱ μάταιοι
μὲ τὰ ἐπέγραψαν.

Ἡ ἐπομένη πραγματεία εἶνε μεταφρασίς, φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Σ. Κουμανοῦδη, τοῦ λόγου τοῦ ἀπαγγελλομένου ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος κ. U. Koehler κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῷ Καθιδρύματι τούτῳ συνεδρίασει τῆς 15 δεκεμβρίου 1877. Σ. τ. Δ.

Περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν ΜΥΚΗΝΑΙΣ ΚΑΙ ΣΠΑΤΑ ΤΑΦΩΝ

Ὅτε πρὸ ἐνός ἔτους ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τῶν γενεθλίων τοῦ Βίγκελμανν καὶ τῆς ἐκείνου ἀπέτεινον, Κύριοι, τὸν λόγον πρὸς ὑμᾶς, μετ' εὐάρεστον προσδοκίας ἐμνήσθη τῶν ἐνεργουμένων ἀνακαλύψεων εἰς τὰς τρεῖς δεδοξασμένας κοιτίδας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ προσδοκίαι ἐκείναι ἐπληρώθησαν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν, περιττὸν δὲ σήμερον νὰ ἐνδιατρίψω πλείωτερον. Ποτὲ ἴσως ἐν τόσῳ βραχεῖ χρόνῳ δὲν προσήχη τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστῇ τόσον ἀφρονος καὶ πολέμιος ὤλη, ὡς κατὰ τὰ δύο παρελθόντα ἔτη ἐν Ἀθήναις, Μυκῆναις καὶ Ὀλυμπίᾳ. Καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐν Μυκῆναις γενομένων ἀνακαλύψεων ἡ ἡχώ ἐφθασεν ἀπωτάτω. Ἡ αἰτία δὲ τούτου εἶνε κατὰ μέγα μέρος ψυχολογική. Τὰ ὄνόματα τῆς πολυχρόστου Μυκῆνης καὶ τῶν Ἀτρείδων ἡγεμόνων τυγχάνουσι γνωστά παντὶ πεπαιδευμένῳ ἐξ ἀπαλῆς νεότητος· αἱ πρῶται δὲ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν τῇ θέσει ἀρχαίων Μυκηνῶν πολυτίμων εὐρημάτων ἐνῶ ἐφαίνοντο διδοῦσαι πραγματικὴν ὑπόστασιν εἰς τὰς ὁμηρικὰς παραδόσεις, ἐξήγειρον συνάμα τὰς εὐαρεστοτάτας τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων. Σύμπτωσα ἡ χορεία τῶν ὁμηρικῶν μορφῶν, αἵτινες ἅπασαι φέρουσι τὸν τύπον γνησιωτάτου ἀνθρωπισμοῦ, ἐνεκὰ δὲ τούτου ἀνεπιλήστως διατίθηται τὸν ἀκρατὴν καὶ ἀναγνώστην, ἔλαβε νέαν ζωὴν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ κοινοῦ. Ὅθεν τὸ περὶ τῶν μυκηναίων ἀρχαιοτήτων διάφορον ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς γενικόν. Οὐχ ἤτον ζωηρόν, ἀλλ' ἄλλοθεν ἄλλοθεν ἐκίνησαν τὰ εὐρήματα ταῦτα εἰς κύκλους στενωτέρους, ἀκριβέστερον γνωρισθέντα. Μετ' ἐκπλήξεως, οὐχὶ δ' ἀνευ δυσσεβαστικῆς τινὸς ἀνεγνωρίσθη, ὅτι τὰ εἰς φῶς προσελθόντα κοσμήματα καὶ σκεῦῃ ἐφερον οὐχὶ ἑλληνικῶν, ἀλλὰ βαρβαρικῶν χαρακτήρα οὐ μόνον κατὰ τὴν τεχνολογίαν καὶ κατασκευὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον τῶν παραστάσεων καὶ τὴν ὕλην ἐξ ἧς ἐποιήθησαν. Ἄνδρες, οὐδὲν πρὸ πάντων ὑπὸ τὴν αἰσθητικὴν ἐποψὴν ἐνδιαφέρουσι τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, οἷον καλλιτέχναι, δὲν προσέβλεψεν ἡ ἀγροίκος αὕτη τέχνη. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τῶν πραγμάτων σπουδαιοτάτη ὑπῆρξεν ἡ μετ' ὀλίγου μηνῶν βραδύτερον ἐπελθούσα ἀνακάλυψις τῶν ἐν Σπάτα τῆς Ἀττικῆς τάφων, ὧν τὸ περιεχόμενον κατὰ τὸν χαρακτήρα ὁμοιάζει πρὸς τὰς μυκηναίας ἀρχαιοτήτας. Ἐνεκὰ δὲ τούτου αἱ πολλὰχὼς ἐγερθεῖσαι ἀμφιβολίαι περὶ

τῆς ἀρχαιότητος τῶν μυκηναίων εὐρημάτων κατέπεσαν καὶ συγχρόνως ἐξετάθη τὸ παρατηρητικὸν ἕμμη πέραν τοῦ στενοῦ πεδίου τῆς ἀρχαίας παραδόσεως. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐκέρδιζεν ἤδη ἀσφαλῆ καὶ εὐρείαν βάσιν ἐφ' ἧς ἠδύνατο νὰ ἐκπληρωθῇ τὸν σκοπὸν τῆς, καὶ δὲν ὤκνησε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν. Αἱ συγκριτικαὶ παρατηρήσεις τῶν κ.κ. Mithelner καὶ Newton ἀπέδειξαν, ὅτι τὰ τῶν Μυκηνῶν καὶ Σπάτα εὐρήματα εἰσὶ προϊόντα τέχνης, ἧτις προσήλθε μὲν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χωρῶν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μεσοποταμίας, εἶτα ὅμως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπλουτίσθη διὰ νέων μορφῶν καὶ τύπων ὑπὸ τῆς τεχνολογίας τούτων ἐπηρεασθείσα. Ἐὰ ἐξαγόμενα ταῦτα πρέπει τις ν' ἀποδεχθῇ, καθόσον συνάδουσι πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην κατάστασιν τῆς ἐπιμειξίας καὶ τὴν δεσπόζουσαν ἐπιρροήν, ἢν πρῶτα ὁ ὑπερέχων ἀσσυριακὸς πολιτισμὸς ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας. Ἐν τούτοις, μὴ φραίνεται, ὅτι διὰ τῶν λεγθέντων δὲν ἐφθάσαμεν εἰσεῖτι εἰς τὸ σημεῖον, ἀφ' οὗ ὁρμώμενοι πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν καὶ κρίνωμεν τὰς τῶν Μυκηνῶν καὶ Σπάτα ἀρχαιοτήτας. Ἐπιτρέψατέ μοι, Κύριοι, ὅπως τὴν ἐπὶ τούτων γνώμην μου ἐκθέσω ὑμῖν μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως ἐκείνης, ἢν αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον ἐπιβάλλει. Ὅτι τὰ ἐν ταῖς τάφοις εὐρεθέντα βαρβαρικὴν οὐχὶ δ' ἑλληνικὴν χαρακτήρα φέρουσιν, οὐδὲν θαύμα. Αἱ ἐσχάτως γενομέναι ἔρευναι, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν Brunn καὶ Friedländer, κατέστησαν ἡμῖν ἐναργεῖς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐν ἀρχῇ ἐνεκολπώθη πρότυπα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατέλεσεν ὑποκαίμενη εἰς τὰς ἐξ Ἀσίας ἐπιρροάς. Ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ τῆς ἀναπτύξεως εὐρίσκετο ἡ ἑλληνικὴ τέχνη καθ' ἕν χρόνον ἐποιήθησαν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Πρὸς τὴν ὁμηρικὴν δὲ τέχνην, ὡς αὐτὴν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ περιγραφῶν γνωρίζομεν, συνδέονται στενωτάτα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν αἱ τῶν Μυκηνῶν καὶ Σπάτα ἀρχαιοτήτες. Ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἔτι καταστῆ ἰκανὴ πρὸς παραγωγὴν ἰδίων δημιουργημάτων, ἀλλ' ἐξυπηρέτει ἀπλῶς κοσμητικῶς σκοπούς· τὰ μέσα τῆς τεχνουργίας, ἅπερ διετίθει, ἦσαν ἔτι ἀπλοῦστατα, ὁ κύκλος δὲ τῶν ὑπερβαίνουσῶν τὰ ἦεν τοῦ καθαροῦ κοσμήματος εἰκονικῶν παραστάσεων εἶνε περιωρισμένος καὶ προδίδει καταγωγὴν ἀνατολικήν. Καθ' ὅλα ταῦτα τὰ σημεῖα συμφωνοῦσι τὰ ἐν τοῖς τάφοις πρὸς τὰ ὁμηρικὰ καλλιτεχνήματα. Ἐάν τις ὅμως ἐκτείνῃ τὴν μεταξὺ τῶν μυκηναίων καὶ τῶν τοῦ Σπάτα ἀρχαιοτήτων σύγκρισιν πρὸς τὰ ἐν ταῖς ὁμηρικαῖς ἔπεσι περιγραφ-

1. Τὸ τοῦ Mithelner ἔργον ἴδε ἐν Mittheilungen des Inst. I σ. 308—328, II σ. 82—84 καὶ 261—276· τὸ τοῦ Newton ἐν τῷ Times v. 20 Ἀπριλ. 1877. Ἐν μεταφράσει δὲ γερμανικῇ ἐν τῷ παραρτήματι τῆς Zeitschrift für bildende Kunst 1877, ἀρ. 32 καὶ 33.

φόμενα τεχνουργήματα, διαβλέπει—πλησιάζομεν δὲ, νομίζω, νῦν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος—διαφορὰν τινα. Καὶ μὲν διατελεῖ ἡ ὁμηρικὴ τέχνη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀνατολικῆς τέχνης καὶ ἐν ταύτῃ δέχεται τὰ πρότυπα αὐτῆς, ἀλλ' ἐπίσης παρέχει δείγματα ἐπανεργείας ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἑλληνικῶν ἠθῶν. Μεταξὺ τῶν κοσμημάτων ἀπαντῶμεν ἐξευρήματα ἑλληνικὰ, οἷον τὸ Γοργόνειον, ἐν δὲ ταῖς ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἰλημμέναις περιστάσεσιν, εἰς αἷς ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις πρότυπα ἀνατολικὰ, ἐμφανίζονται, εἰ καὶ μεμονωμένοι, αἱ μορφαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου· καὶ ἐν τῇ συνθέσει παρετηρήθη ἡ ἐφαρμογὴ κανόνων ἑλληνικῆς τεχνολογίας. Ἄλλως ὅμως ἔχουσι τὰ κατὰ τὰ εὐρήματα τῶν τάφων ἐνταῦθα τὸ πᾶν εἶνε ἔτι ἑλληνικόν, τεχνολογία δηλονότι καὶ κοσμήματα, μορφαὶ θεῶν καὶ σμβόλα, ἱερατικῆς καὶ κόμμουσις. Οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἴχνος πνεύματος ἑλληνικοῦ, ἠθῶν ἑλληνικῶν, ὁρησείας ἑλληνικῆς. Ἐκπληττόμεθα, ξενιζόμεθα καὶ μάλιστα, ἠθέλον εἰπεῖς, ἀμνησνοῦμεν οὐχὶ κυρίως ἐνεκὰ τοῦ ἀνατολικοῦ χαρακτήρος· καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ἐνεκὰ τοῦ ἀποκλειστικῶς ἀνατολικοῦ χαρακτήρος τῶν ἀνακαλυφθέντων. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρισκόμενά· τις αἰσθάνεται, ὅτι αἰωνιδίως μετέστη εἰς κόσμον πάντη ξένον αὐτῶν, ἐν ᾧ μάτην ἀναζητεῖ γνωστόν τι πρόσωπον ἢ συνήθη μορφήν. Ἀναμφιβόλως· πολλὰ τῶν εὐρημάτων ἔχουσι εἰσαχθῆ, ὡς ἐμπόρευμα, ἐξ Ἀνατολῆς, καθ' ἃ δὴ καὶ ἐν τοῖς ὁμηρικαῖς ἔπεσι περιγράφονται ἡμῖν ἔργα φοινικικὰ, κυπριακὰ καὶ αἰγυπτιακὰ. Προσέτι λίαν πιθανῶς ὑποποσάθη, ὅτι τινὰ τῶν κοσμημάτων ἀπετυπώθησαν ἢ ἐγύθησαν διὰ μητρῶν ἔξωθεν εἰσηγμένους, ἐξ ὧν εὐρέθησαν ἐν Μυκῆναις δείγματα τινα. Κατὰ μέγα μέρος ὅμως ἀναμφιλόγητος· τὰ εὐρεθέντα ἀντικείμενα εἰσὶ καταργασμένα ἐν Μυκῆναις καὶ κατ' ἐλευθέραν ἀπομίμησιν. Δὲν ἀφείλον ἀρχαῖοι ἐν Ἀργολίδι καὶ Ἀττικῇ τεχνίται ν' ἀποπειραθῶσι νὰ ἐμυθώσιν εἰς τὰς παραστάσεις, αἷς ἐμιμοῦντα, τοὺς θεοὺς καὶ τὰ πάτρια αὐτῶν σμβόλα· τοῦθ' ὅπερ ἔπρεπε νὰ συμβῆ ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν ὁμηρικῶν αἰδῶν. Θέλετε ἴσως μοι ἀντείπει, Κύριοι, ὅτι οἱ τάφοι Μυκηνῶν καὶ Σπάτα ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν προγενεστέρην τῆς τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων καὶ, ὅτι τότε ἡ τέχνη καὶ ἐν γένει ὁ ἑλληνικὸς βίος· διατέλου ἔτι ἐν κατωτέρῃ βεβηλίδι ἀναπτύξεως, ἢ ἐν τῇ ὁμηρικῇ ἐποχῇ. Πιστεύω ὄντως, ὅτι οἱ τάφοι ἐκεῖνοι εἰσὶν ἀρχαιότεροι τῶν ὁμηρικῶν ἔπων, θέλω δὲ περὶ τούτου βραδύτερον ὁμιλῆσαι· ἐν τούτοις δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ ἀποκλειστικῶς ἀνατολικὸς χαρακτήρ τῶν εὐρημάτων δύναται νὰ

1. H. v. Brunn, Ἡ τέχνη κατ' Ὀμήρῳ ἐν Abh. der bayer Akademie der Wissenschaften I Cl. XI B.I. III Abth. s. 1.

ἐρμηνευθῇ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν. Εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι λαὸς, ἔστω καὶ ὁ ἡμιστά πεπολιτισμένος, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπέκει εἰς ἐπιρροὰς ἀλλοτρίου πολιτισμοῦ, ὥστε τὰ κοσμήματα καὶ σκεῦῃ αὐτοῦ νὰ μὴ παρέχωσι τὸ ἐλάχιστον δείγμα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἰδιοφυίας· ἢ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπάντησις ἀποτελεῖ τὸ σημεῖον περὶ δ, ὡς μοι φαίνεται, σφάραγμα ἢ ἐκτίμησις τῶν ἀργολικῶν καὶ ἀττικῶν ἐνταφίων. Λίαν ἐρῶς παρεβλήθη τινες ἀντικείμενα εὐρεθέντα ἄλλοτε καὶ ἐσχάτως ἐν Τυρρηνίᾳ καὶ Λατίῳ πρὸς τὰ τοῦ Σπάτα. Αἱ ἀνακαλύψεις αὐταὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν χρόνῳ τινὲ ἢ ἐπιρροὴ τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τέχνης ἐδέσποσεν ἐπίσης τῆς μέσης Ἰταλίας, εἰς τὰ ἰταλικὰ ὅμως εὐρήματα διαγινώσκωμεν πανταχοῦ, ὅπου ἰκανῶς αὐτῶν ἀριθμῶς εἰς ὅψιν πρόκειται, ἐκτὸς τῆς τοῦ κυριεύοντος ὀνείου καὶ τὴν τοῦ ἐγχωρίου στοιχείου ἐπίδρασιν ἐν τῇ τεχνολογίᾳ καὶ τοῖς περισταμένοις ἀντικειμένοις. Ἐάν δὲ εἰς τὸ ἄρτι προβληθῇ ἐρώτημα, ἢν δηλονότι ἦνε δυνατὸν λαὸς τις ἐν τῇ τέχνῃ αὐτοῦ νὰ ἀποβάλῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον δείγμα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἰδιοφυίας, ἀφείλωμεν, ὡς νουμίζω, ν' ἀποκριθῶμεν ἀρνητικῶς, τότε ἐπειγόμεθα ἐκ τούτου νὰ προβάλωμεν καὶ τὸ δεύτερον ἐρώτημα· ἢν δηλαδὴ ἀναγκαίως πρέπη νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ τῶν Μυκηνῶν καὶ Σπάτα τάφοι εἰσὶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Πρὶν ἢ ἐν τούτοις ἐπιληθῶμεν τοῦ ζητήματος τούτου, αἷς ρίψωμεν ἔτι ἐν βλέμμα, ἐξετάζοντες συγκριτικῶς τὸ περιεχόμενον τῶν τάφων. Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῶν ἐνταφίων εἰκονικῶν κοσμημάτων διεγνώσθησαν στοιχεῖα ἀσσυριακὰ, μικρασιατικὰ καὶ φοινικικὰ, σχετικῶς δὲ κυπριακὰ. Ἀμφιβόλον δὲ εἶνε, ἢν καὶ ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη ἀντιπροσωπεύηται ἐν αὐτοῖς· ὅτι ἐλάβησαν χώραν ἐπιμειξία, εἰ καὶ ἔμμεσος πιθανῶς, μετὰ τῆς βραχέως παραλλίας τῆς Ἀφρικῆς ἀποδεικνύουσι τὰ ἰδιαζόντως κοσμημένα ὡς στρουθοκαμήλου, ἅπερ, ὡς καὶ ἐν τοῖς τάφοις τῆς μέσης Ἰταλίας, εὐρέθησαν ἐν τινὲ τῶν μυκηναίων τάφων. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπάρχει σύστημα τι κοσμηματικῶς συγγενῶν εἰκονικῶν παραστάσεων, αἵτινες δὲν ἔμειναν μὲν ἀπαρατήρητοι ὑπὸ τῶν μέγροι τοῦδε ἔρευνητῶν, δὲν ἔτυγον ἕμως, ὡς μοι φαίνεται, τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως. Εἰσὶ δὲ αὐταὶ αἱ ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ βίου τῶν θαλασσίων ζώων εἰλημμένα. Ἡτοι σχηματιστικὰ ἀπλημμήσεις κυμάτων θαλάσσης, ἰχθύων διαφόρων εἰδῶν, δακτύλων καὶ κογχυλίων καὶ τέλος πολυπόδων ὑπάρχουσι πεποιημένοι ἐκ παντοίας ὕλης χρυσοῦ, ὑελώδους μάζης καὶ ἐπὶ πηλίνων ἀγγείων. Αἱ παραστάσεις αὐταὶ δὲν παρουσιάζονται ἐν παρρησίᾳ χρήσι οὐτ' ἐν τῇ ἑλληνικῇ οὐτ' ἐν τῇ ἀνατολικῇ τέχνῃ. Καὶ ἀναφέρεται μὲν ἐν τῇ ἡσοδείῳ ποιήσει χρυσοῦν διάδημα, ἐφ' οὗ,

κατά τὸν ποιητὴν, ἦσαν ποικιλιὰ πάντα τὰ ζῶα, ὅσα ἢ ἠπειρος καὶ ἢ θάλασσα τρέφει· ἀλλ' ὕψος καὶ ἀν' ἐκλάθει τις τὴν παράστασιν ταύτην πάντως πρόκειται περὶ μειονομένης περιπτώσεως, οὐχὶ δὲ περὶ κοσμημάτων καταστάσεων τυπικῶν. Θαλάσσιον πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὅστις τὰ πρότυπα τῆς διακοσμήσεως τῶν ἐνδυμάτων καὶ σκευῶν αὐτοῦ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῆς θαλάσσης ἐλάβανεν· λαὸν, οὗ τὰ βλεψόμενα καθημερινῶς παρηκολούθουν τὰ παίζοντα κίματα καὶ μετὰ παιδικῆς θυμηδίας τὰ παράδοξα τῆς θαλάσσης δημιουργήματα παραστήρουν. Ταῦτα ἔχουσιν ἡμᾶς πρὸς τὰς νήσους καὶ οὕτω τὸ τὰ μάλιστα ἀλλόκοτον μεταξὺ τῶν κοσμημάτων ἐκεῖνων, ὃ πολὺ πους ἀπαντᾷ ἐπὶ ἐγγεγλυμμένων λίθων καὶ ἀγγείων, ἅτινα προέρχονται ἐκ νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, κατὰ δὲ τὴν τέχνην ἀνήκουσιν εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν. Ἐπὶ τινος ἀγγείου ἐκ Κρήτης, ὅπερ κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατασκευὴν ὁμοιάζει πρὸς τὰ μυκηναῖα ἀγγεῖα, εἶνε ἐξωγραφημένος μέγας πολὺπους, οὗτινος οἱ μακροὶ πλόκαμοι πληροῦσιν ἐπίσης καὶ τὴν ὀπίσω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.¹ Πρὸς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους ἐπίσης ἄγει ἡμᾶς καὶ ἕτερον παρατήρημα. Μεταξὺ τῶν μυκηναίων ἀρχαιοτήτων παρατηρεῖ τις πλεῖον ἀντίτυπα μικρῆς θηλείας μορφῆς ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ ποικιλιμένης. Ἡ μορφή παρίσταται γυνῆ, τὰς χεῖρας ἔχουσα ὑπὸ τοῦς μαστοῦς; ἐπιπλαγμένης. Εἰς τινὰ δὲ ἀντίτυπα ἴστανται ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τῆς κεφαλῆς παριστρεφά. Προσέτι ἄξιον προσοχῆς εἶνε, ὅτι τὸ αἰδοῖον ὑπάρχει δεδηλωμένον. Ἀναμφιβόλως ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὸ πρωτότυπον τῶν παραστάσεων τῆς Ἀφροδίτης, ὅπερ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Κύπρον ἀποικίων τῶν Φοινίκων, ὡς φαίνεται, προήλθεν. Πρὸς τὰς μυκηναῖας ταύτας μορφὰς ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ ὁ κύριος Νεωλιθίου κερβεζαῖον ἤδη μικρὰ τινὰ εἰδώλια γυναικεῖα ἐκ μαρμάρου, τέχνης ἀγροίκου, ἅτινα εὕρισκονται ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς νήσοις καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ μυκηναῖα κατὰ τὴν ἰδέαν. Καὶ ἐν τούτοις τὸ αἰδοῖον εἶνε δεδηλωμένον, τοῦθ' ὅπερ τοῖς ἐλληνοῖς ἤθεσιν ἐναντιοῦται.²

1. Παιδίου Θεογ. V, 578.
Ἄμφι δὲ οἱ στεφάνη χρυσαῖν κεφαλῆσιν εἴθηκε
τῆ δ' ἐνὶ δεξιῶν πολλὰ τιτεύχαιο, θαῦμα ἰδέσθαι,
κυόβαλ' ὅσ' ἠπειρος πολλὰ τρέφει ἢ δὲ θάλασσα,
θάν ὄγε πολλ' ἐνέθηκε, χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή,
θαυμάσια, ζώσιν ἐοικότα φωνήσιν.
2. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εὕρισκται πρὸ τινος ἐν τῇ Μουσείῳ τῆς Ἀρχ. Ἐπιγραφ. Ἀθηνῶν. Εἶνε δὲ φουσακόκοιλος, στέμνος 0,41 ὕψους καὶ 0,87 περιμέτρου. Ἡ ζωγραφία εἶνε ἐρυθρὰ ἐπὶ κροσσῷ ἰσάφους. Ἐτερον δ' ἀγγεῖον ἐπίσης ἐκ Κρήτης φέρει γραμμικὴν διακόσμησιν ἐκ ταυριῶν ἠριζαντίων καὶ ἀρκυόεντων κύνων. Περὶ λίθων μὲ γλυφῆς πολυπόδους ἴδε Ross Inscriptions III, σ. 21.
3. Πρὸς Ross, Archæol. Aufsätze I, σ. 52-55. Ὁ Θείριος ἰδεῖται τὰ εἰδώλια ὡς προγενέστερα τῶν Ἑλληνικῶν (Κυρκ), ἐν Ἀθήναις δὲ σήμερον κληροῦν αὐτὰ Φοι-

Βαβαιώσαντες, Κύριοι, τὴν ἄμεσον τοπικὴν σχέσιν τοῦ περιεχομένου τῶν τάφων πρὸς τὰς νήσους, προέβημεν, ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, καθ' ἐν βῆμα ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν τάφων Μυκηναίων καὶ Σπάτα ἐρώτημα, ὃ ἀναγκαῖως προεβάλομεν. Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὡς γνωστὸν, ἐξελληνίσθησαν ἐν χρόνοις σχετικῶς ὑστέραις. Περὶ τούτου δὲ οἱ δικασμότατοι ἱστορικοὶ καὶ ἐρευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος συμφωνοῦσιν, ὅτι δηλονότι αἱ νῆσοι ἐν ἀρχῇ κατοικήθησαν ὑπὸ φυλῆς ὄχι ἑλληνικῆς, ἥτις ἐκ τῆς ἀκτῆς τῆς ἐλλάσσοτος Ἀσίας ὄρματο καὶ συγγενῆς τῶν Καρῶν ἦτο. Ἀπὸ δὲ τῶν νήσων ὀρμώμενα τὰ ἀνατολικά ταῦτα σοῦχεῖα στερεῶν ἐπέβαλον πᾶσα καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου, τοῦτο δὲ συνέβη ἰδίως εἰς τὰ παράλια τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου· κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις Ἐρμιόνη, Ἐπίδαυρος καὶ Μέγαρα ὑπερῆξαν τὸ κατ' ἀρχὴν καρικὰ ἰδρύματα.¹ Ἡ ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς ἐλλάσσοτος Ἀσίας ἐπίδρασις τοῦ ἀσσυριακοῦ πολιτισμοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος πρὸ Χριστοῦ καὶ δὲν εἶνε μὲν μέχρι τοῦδε τελειῶς ἐξηκριβωμένον, ἀλλὰ λίαν πιθανὸν εἶνε, ὅτι ἡ μικρὰ Ἀσία ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ πολιτικῶς ἦν ἀπὸ τῆς Ἀσσυρίας ἐξηρητημένη, ἐμπιστευομένης ἕως τῆς ἀρχῆς εἰς δευτερότοκον βασιλοπύδα. Ἐκτοτε, ἀφοῦ ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Φοινίκων ἀνεπτύχθησαν, δηλαδὴ περίπου ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος, ἔστρεψαν καὶ οἱ Φοινίκες τοὺς πλόκας τῶν πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἴδρυσαν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦς Κάρας καὶ παρὰ τοῦς Κάρας ἀποικίας. Ἐκ τῆς συγχρωτίσεως ταύτης ἀνεπτύχθη, ὡς ἐκ πολλῶν ἐνδείξεων δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ἐν ταῖς τοῦ Αἰγαίου νήσοις ἰδιόζων, εἰ καὶ κατ' οὐσίαν οὐχὶ πρωτότυπος, πολιτισμὸς, οὗ τὴν ἀκμὴν δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν εἰς τὴν 12^{ον} καὶ 11^{ον} αἰῶνα καὶ τοῦ ὅποιου μυθικῆς ἀντιπροσωπίας ἐμφανίζεται ὁ θαλασσοκράτωρ βασιλεὺς Μίνως. Κατὰ τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ Ἡροδότου ἔκφρασιν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μίνως τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος *λογιμώτατον* τῶν ἐθνῶν ἀπάντων, οἱ δὲ μεταγενέστεροι χρονολογοῦντες τὴν περιόδον ταύτην ἐποχὴν τῆς καρικῆς θαλασσοκρατορίας. Εἰς ταύτην δὲ τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἐποχὴν ἀνήκουσιν, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὰ ἐν τοῖς τάφοις Μυκηναίων καὶ Σπάτα εὕρεθέντα, περὶ ὧν ἀσχολούμεθα. Φηροῦν, ὅτι τάφοι Καρῶν ἐποικίαν κατοικησάντων ἐν τῇ ἀργολικῇ καὶ ἀττικῇ. Ἐρωτήσας ἐθεοαίωθον ἐκ πηγῆς ἀρμαθίς, ὅτι μόνον ἐν ταῖς νήσοις εὕρισκοντα. Οἱ ὑπὸ τοῦ Ross ἀναφερόμενοι ὡς τόποι εὕρεσεως εἶνε αἱ νότιαι κοιλότητες, ἐν δὲ ταῖς αἰγῆται εὕρεθον ἐν Ἀττικῇ. [Κατὰ τὴν δυτικὴν ἄκρην τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου ἐν Ἀθήναις εὕρεθον ὄντας ἐν τοιοῦτο εἰς ἱκανὸν βῆθος. Σ. Μ.]
1. Ἀριστοτέλης παρὰ Σερβάνου VIII, σ. 374, περὶ Μεγάρον ἴδ. Πασσαυ. I, περ. 39-40.
2. Ἡροδότου I, 171.

τικῆ παραλία εἰσὶν οἱ ἐν Μυκήναις καὶ Σπάτα ἀνακαλυφθέντες. Ὅτι δὲ ἐν Ἀττικῇ ἐγκατεστάθησάν ποτε ξένα στοιχεῖα συγγενῆ πρὸς τὰ τῆς ἐλλάσσοτος Ἀσίας ἔθνη ἀποδεικνύουσι τὰ ὄνοματὰ τῶν ὀρέων Βριληττοῦ, Λυκαβηττοῦ, Ἀρδηττοῦ καὶ Ἰμνηττοῦ, ἅτινα δὲν ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, κατὰ δὲ τὴν ἰδιόζουσαν κατάληξιν ὁμοιάζουσι πρὸς ὄνοματὰ τόπων πλειστάκις ἀπαντῶντα ἐν τῇ ἐλλάσσῳ Ἀσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Καρίᾳ. Ἐν Καρίᾳ ὑπῆρχε κοινόν τι ἢ φυλὴ Ἰμνητίων.³ Περὶ ἀποικίσεων εἰς Ἄργος μαρτυρεῖ ἡμῖν, ὡς γνωστὸν, ἡ ἀρχαία ἐγγύριος περὶ τῆς βασιλικῆς γενεᾶς παράδοσις, καθ' ἣν Περσεὺς ὁ κτίστης τῶν Μυκηναίων ἦλθεν ἐκ τῶν νήσων, Πέλοψ δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῆς δευτέρας δυναστείας ἐν τῇ χώρᾳ μετῆλθοντες ἐκ Αὐδίας. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας ἐνταῦθα οὐδὲν συντελεῖ πρὸς τὸ πρᾶγμα. Προσέτι ὁ Ἡρόδοτος τοῦς Αὐδοῦς, Μυσοῦς καὶ Κάρας καλεῖ πληθυστάτους συγγενεῖς ἀναφερόντων, ὅτι οὗτοι ἐν Μυλάσοις τῇ καρικῇ πόλει εἶχον κοινὸν ἱερὸν τοῦ, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Διὸς ταύτιζομένου, ἐθνικοῦ αὐτῶν θεοῦ.⁴ Τὸ σύμβολον τοῦ καρικοῦ τούτου θεοῦ, τὸν δίκωπον δηλονότι πέλεκυν εὕρισκοντες ἐν τοῖς τῶν Μυκηναίων κοσμημασὶ πολλαχῶς ἀπεικονιζόμενον. Ἰδιόζων χαρακτήρ τῶν μυκηναίων τάφων, οἵτινες δὲν ἐσυλήθησαν ἐν χρόνοις ἀρχαιοτέροις, ὡς οἱ τοῦ Σπάτα, εἶνε ἡ πληθὺς τῶν ἐν αὐτοῖς εὕρεθέντων ὄπλων. Ἐν τῇ μάλιστα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνασκαφέντι ἔκτῳ τάφῳ, ὅστις, πενιχρῶς σχετικῶς, περιεῖχε δύο νεκρούς, εὕρεθον 41 ξιφίδια χαλκῆ, 4 λόγγαι δοράτων καὶ 3 ξίφη, ὀλόκληρος σχεδὸν ὀπλοθῆκη.⁵ Ναι μὲν εὕρισκονται καὶ ἐν ἐλληνικαῖς τάφοις ὄπλα, ἀλλ' οὔτε τόσον πολλὰ, ὥστε νὰ ἦναι οἱ τάφοι πεπληρωμένοι τούτων, οὔτε συχνάκις περιεῖχουσι τοιαῦτα, ὥστε νὰ θεωρηθῇ τις ὡς σταθῆρον παρ' Ἑλλήνων ἔθνος τὴν μετὰ τοῦ νεκροῦ ἐνταφίαν ὄπλων. Ἐν τοῖς ὀμηρικαῖς ἔπαισι περιγράφεται διὰ μακρῶν ἢ τοῦ Πικτρούλου κηδεῖα, ἐκεῖ δὲ ἀκούομεν τοῦς Ἡρήνοους, παριστάμεθα εἰς τὰς Οὐσίας καὶ τὴν καθύσιν τοῦ νεκροῦ καὶ τὴν ἐπίγρυσιν τοῦ τύμβου· μανθάνομεν ὅτι τὰ ὄπλα τεθέντα ἐντὸς φιάλης χρυσῆς καὶ καλυφθέντα ὑδάσματι λιγῶ κατατέθησαν

1. Πρὸς Kierpart, Lehrbuch der alt. Geogr. σ. 73, σημ. 3.
2. Ἰδε Corpus inscr. Att. I 37 περ. w στίχ. 8 (Ἰμνηση). Τὸ ἰσθμῶν τοῦ Διὸς Γελιόντος, τοῦ ἡρώος τῆς ἀττικῆς φυλῆς τῶν Γελιόντων κερῆγεν ὁ Preller (Ausschwachille Aufsätze, σ. 287) ἀπὸ τινος καρικῆς βίτης σημαίνουσης β α σ ι λ ε ὄ σ: πρὸς Στέφ. Βυζ. ἐν λέξει Σουάγγελα.
3. Ἡροδότου, ὅπου ἀνωτέρω.
4. Ἐν τῇ ἔκτῳ τάφῳ, ἀνακαλυφθέντι ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ λιθίνου περιόλου, ὡς καὶ οἱ πρότερον ἀνακαλυφθέντες, εὕρεθον τὰ ἔξῃ: Φιάλη χρυσῆ μόνωτος, δύο κοσμηματα χρυσὰ ἀποτελοῦντα ἄρμον, τρισκόντα ἤλιοι χρυσοὶ ἀνήκοντες εἰς τελαμῶνα, τρία ξίφη χαλκῆ, κομβίον ξίφους ἀλαβαστρινον, ἕνδεκα ξιφίδια χαλκῆ διαφόρων εἰδῶν, τέσσαρες λόγγαι δοράτων χαλκῆ, ὀλίγιστα χαλκῆ ἀγγεῖα συντετριμμένα, πλεῖστα συντετριμμένα ἐπίσης ἀγγεῖα πήλινα

ἐπὶ κλισίας, ἀλλὰ δὲν λέγεται ἡμῖν, ὅτι συνετάφησαν τῷ πετόντι ἡρώϊ καὶ ὄπλα, ὅπερ ἡμῶς, ἐν ἐλέγετο, ἤθελεν κάλλιστα συνᾶδει πρὸς τὴν ὄπλιν ἰδέαν τοῦ ἥρωος. Τὰ ἐν Μυκήναις εὕρεθέντα ὄπλα ἐνθυμιζοῦσιν ἡμῖν χωρίον τι τοῦ Θουκυδίδου, ἐν ᾧ ἱστορεῖται ἡ ἀναέρσις καρικῶν τάφων ἐν τῇ νήσῳ Δήλω. Ἐκμήριον τῆς καρικῆς καταγωγῆς τῶν τάφων τούτων θεωρεῖ ὁ Θουκυδίδης τὰ τοῖς τεθνεώσι συνεθαμμένα ὄπλα. Μέχρι τοῦδε ἐγένετο δεκτὸν, ὅτι οἱ τάφοι διεγνώσθησαν ὡς καρικοὶ ἕνεκα τοῦ ποιοῦ τῶν ὄπλων, διότι οἱ Κάρες θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εὕρεται τῶν ἐπὶ τοῦ κράτους λόφων, τῶν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐμπελημάτων καὶ τῶν ἐχάνων. Ἀλλ' ἤδη ὁ Ὀμηρὸς καταλέγει ὡς μέρη ἐλληνικῆς πανοπλίας τοῦς λόφους καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐμπελήματα, ἐξ αὐτῶν δὲ δὲν δύναται τις νὰ διαγνώσῃ τὴν καρικὴν καταγωγὴν τῶν τάφων. Αἱ δὲ φράσεις τοῦ Θουκυδίδου δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὡς ἀναφερόμεναι οὐ μόνον εἰς τὸ ποῖον τῶν ὄπλων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔθος τοῦ συνθᾶπτειν ὄπλα τοῖς νεκροῖς, αὕτη δὲ ἡ ἐρμηναῖα εἶνε μάλιστα ἢ καὶ λευτικῆς ἐγγυτέρας. Προσέτι ἀναφέρει ὁ ἱστορικός, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ταφῆς ἐν τοῖς δηλιακαῖς τάφοις συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν Καρῶν ἐπιζόμενον. Ἀλλ' ἡ πληροπορία αὕτη εἶνε δι' ἡμῶς σήμερον ἀχρηστος, καθόσον οὔτε ἐκ τάφων, οὔτε ἐξ ἄλλων εἰδήσεων γνωρίζομεν τὸν τρόπον τοῦ θάπτειν τῶν Καρῶν, δὲν δυνάμεθα ἐπομένως νὰ συγκρίνομεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐν τοῖς τάφοις Μυκηναίων καὶ Σπάτα, οἵτινες ἄλλως πολλαχῶς ἰδιόζωντες, διαφέρουσι τῶν ἐλληνικῶν μεταγενεστέρως ἐποχῆς.
Ἀλλὰ δυνάμεθα ἄρα γε ν' ἀναγάγωμεν τὰς ἀρχαιότητας Μυκηναίων καὶ Σπάτα εἰς τὴν πρῶτον χρόνον, ὡς οἱ τῶν καρικο-φοινικικῶν ἀποικίσεων, ἥτοι τὸν ἐνδέκατον ἢ καὶ δὴ τὸν δωδέκατον αἰῶνα; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην θέλω μοι ἀπευθῆναι, Κύριοι, ὀφείλω δὲ ν' ἀπαντήσω. Εἶπον ἤδη ἡμῖν, ὅτι ἐν τοῖς εὐρήμασι τῶν τάφων νομίζω, ὅτι διαγινώσκει τις τέχνην πρωτομωτέραν τῆς ἐν τοῖς ὀμηρικῶν ἔπαισι περιγραφομένης. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κρίσιν ἄγει με ἡ παρατήρησις, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐπικρατεῖ εἰσαεὶ ἡ γραμμικὴ διακόσμησις, ἐνῶ παρ' Ὀμήρῳ οὐ μόνον ποικιλιωτέρας παραστάσεις ἐκ τοῦ βίου τῶν ζώων εἰλημμένες συχνάκις ἀπαντῶμεν, ἀλλὰ καὶ δὴ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως συνθέσεις πλουσίας εἰς πρόσσωπα ἐκ τοῦ ἀνθρώπινου βίου εἰλημμένας. Δὲν θέλω ὅμως ἐκ μόνου τοῦ χαρακτῆρος τῆς τέχνης τῶν εὕρεθέντων νὰ ὀρίσω τὴν ἀρχαιότητα τῶν τάφων. Εὐτυχῶς ὑπάρχουσιν ἀλλὰ τεκμήρια, ἅ-

1. Θουκυδ. I, 8. Δήλου καθαιρούμενης ὑπ' Ἀθηναίων ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ καὶ τῶν θηκῶν ἀναίρεθαισῶν, ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ, ὁκρὸ ἡμίονο Κάρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ τῶν ὄπλων εὐτεταχμένῃ καὶ τῷ τρόπῳ, ᾧ νῦν ἐνθάπτουσι.

περ, ως μοι φαίνεται, παρέχουσιν άνώκοτον μαρτυρίαν περί τής πρώτου εποχής των τάφων. Ως ένθυμείσθε, Κύριοι, τὰ έρείπια των Μυκηνηών συνίστανται εκ του έσωτερικού τείχους τής άκροπόλεως και του προς νότον εκτεινομένου προτειχίσματος. Ο εκ λιθίνων πλακών περιβόλος έντός του οποίου άνεκαλύφθησαν οι τάφοι, κείται εν τώ προτειχίσματι. Τούτου δε μέρος είνε και η πόλη των λεόντων, ης η άνάγλυπτος διακόσμησης, τὸ άρχαιότατον επί ελληνικού εδάφους ύπάρχον γλυπτικόν έργον, αυδαμώς σχετίζεται προς την ανάπτυξιν τής ελληνικής τέχνης και υπερ ένεκα του ξενικού και άσιανά έργα ένθυμίζοντος χαρακτήρος αυτού ήδη κατά την άρχαιότητα έγέννησε την καρδοσίαν, ότι η πόλη θεκοδομήθη υπό ξένων, εκ τής Ασίας ελθόντων τεκτόνων. Η πόλη των λεόντων επομένως άπεδόθη εκ πρώτης άρχής και άνευ άντιρήσεως εις τους πρό Όμηρου χρόνους. Είτα, εκ τεχνικής άπόψεως όρθως, ως μοι φαίνεται, παρετηρήθη, ότι οι τάφοι ένεκα τής προς την πόλιν θέσεως των, πρέπει νά θεωρηθώσιν ως άρχαιότεροι ταύτης και του μετ' αυτής συνεχόμενου τείχους και ότι τὸ δυτικόν προτειχίσμα είνε πιθανώς επέκτασις του άρχαίου στενωπέρου περιβόλου τής άκροπόλεως. Οθεν, άν ήνε όρθή η γνώμη, ότι η πόλη των λεόντων είνε προγενεστέρα των όμηρικῶν χρόνων δικαιούμεθα και δη άναγκαίως άφείλαμεν ν' αναγάγωμεν τους τάφους εις τους πρό του 10ου αιώδος χρόνους, καθ' ους δηλαδή αι ελληνikai άκται, κατά την παράδοσιν, κατοκοῦντο υπό ξένων έποίκων.

Αποδίδοντας εις έποικήσαντας Κάρα; τους τάφους Μυκηνηών και Σπάτα παύομεν τὸ νά θεωρώμεν αινιγματώδες τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Ήν δ' ως εκ τούτου άπόβλυται τὸ διά την ιστορίαν τής ελληνικής τέχνης διάφορον των ένταφίων κτερισμάτων, οὐχ ήττον μεγίστην αὐτὰ κτώνται σημασίαν διά την ιστορίαν των έθνῶν και του πολιτισμοῦ. Οὕτω τὰ κατά τους κατοικισμούς των λαῶν, η εἰς όλίγων διεσπαρμένων ειδήσεων ένθυμίζομεν, βεβαιώνεται νῦν άπροσδοκήτως, εποχή δε πολιτισμοῦ, ης τὰ άδέβηκτα έγνη επιστεύομεν ότι διαβλέπομεν διὰ του πέπλου τής μυθικής παραδόσεως, πρόκειται νῦν εν πραγματικότητι έναργής, πρό των όφθαλμῶν ήμῶν. Μόνον δύναμι τοῦ υπερτέρου αὐτῶν πολιτισμοῦ ήδυνήθησαν οι εἰς άνατολῶν όμηθέντες έποικοι νά επιβῶσι και εγκατασταθῶσι σταθερῶς εν τῇ ελληνική παραλίῃ. Φύλα δε πολεμικά και μεγαλοπρεπή θά ήσαν τὰ από κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τους νεκρούς αὐτῶν διὰ χρυσοῦ καλύ-

1. Ήδη Adler, Arch Zeitung 1876, σ. 191. Τὰ επιτύμια άνάγλυφα συγκριόμενα κατά την τεχνολογίαν πρὸς τὸ επί της πόλεως των λεόντων, φαίνονται άρχαιότερα. Τὸ πρωτότυπον του κίονος τής πόλεως των λεόντων άνευρίσκειται μεταξύ των άρχαιοτήτων του Σπάτα: Αθήναιον, Τόμος 6, φυλλ. 3, πιν. 5, 60.

πτοντα και τους τάφους ως όπλοθήκας έξαρτύοντα. Οὐδ' άπίθανον θεωρῶ, ότι η πρό των Δωρικών χρόνων άργεια βασιλική γενεά καθήγεται από των ξένων έποίκων. Διότι πιθανώς και μετά την επικράτησιν του ελληνικού στοιχείου οι ξένοι έποικοι δὲν έδιώχθησαν, αλλά συνανέμιχθησαν μετά του άρχαίου ύπαγενοῦς πληθυσμοῦ. Τὴν έξελληνισιν τουλάχιστον των νήσων δὲν δύναται τις νά νοήσῃ έπολθούσαν άλλως, η δια τής έποικίσεως και τής συγχωνύσεως. Άκραίφνης δὲ και άμιγῆς καταγωγή είνε δι' ένα λαῶν πλεονέκτημα άμφίβολον. Διότι, ένῳ συνήθως ήθη, άτινα εν άλαζονικῶ φρονήματι άπέχουσι πάσης άναμίξεως μετ' άλλοφύλου αίματος, μετά βραχείαν άκμήν σπεύδουσι προς πρόωρον παρακμήν, τὸνναντίον εν τῇ ιστορίῃ εκείνοι οι λαοί άπεδείχθησαν άνέκαθεν ζωτικώτατοι και πρὸς πολιτισμὸν εύφύεστατοι, υσοι εἶχον την ικανότητα του προσλαμβάνειν και άφομοιοῦν προς έαυτοῦς ξένα στοιχεία. Οι Έλληνες διεφύλαξαν την δύναμιν ταύτην μέχρι τής σήμερον. Εν τούτῳ δ' έγκριεται, καθ' έμέ, μία των άσφαλεστάτων έγγυήσεων υπέρ τής μελλούτης άναπτύξεως του ελληνικού έθνους.

ΔΙΗΛΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΝ ΚΟΒΕΝΤ ΓΑΡΔΕΝ'

Α'

Πρὸ τοιῶν έτών, ζαυζά τις ίστατο περί την μεσημέριαν πρό του μεγάλου θεάτρου τής Φιλαδέλφειας. Γυνή είκοσιπενταετής ώραιοτάτη και πυνθηροῦσα κατίθη από τής άμάξης και τείνουσα την χεῖρα προς γέροντά τινα καθήμενον εις τὸ βάθος τῶ απήθιουε λέξεις τινάς εις ξένην γλώσσαν. Ο γέρον κατέλιπε την θέσιν του, έλαβε την χεῖρα τής νεαρῆς γυναικῆς και εἰήθη και αὐτὸς τής άμάξης. Διέβκνον τότε εἰς τυχαιώς εκείθεν και έμελλον νά εξακολουθήσω την πορείαν μου, ὅτε βίπτων τὸ βλέμμα επί του πολιτοῦ άνδρῶς, ὅστις έπερείδετο επί του βραχίονος τής νέας και ώραιας κυρίας, κατελήφην υπό έπιλήξεως άμα και περιεργείας.

Εἶχεν έκφρασιν η μορφή του βαυυατίας μελαγχολίας, ητις με διέθεσε κακῶς. Πλέπων αὐτὸν ένόησα ότι ο άπελπισμὸς μάλλον η η ήλικία εἶχε βαθυλώσει τους όφθαλμούς του, ρυτιδίσει τὸ μέτωπόν του και λευκάνει τῆς κεφαλῆς του τὰς τρίχας.

Ο άνήρ έφαινετο εκ πρώτης όψεως γέρον, άλλ' άν τὸν παρετήρεις προσεκτικῶς θά έμάντευς ότι ήτο νέος έτι. Τῷ έντι, την επομένην ήμέραν έμαθον ότι εἰσήρχετο εις τὸ τεσσαρακοστὸν έβδομον έτος τής ήλικίας του. Επλησίασα προς αὐτὸν, με παρετήρησε και έμριχάσα τάσον ήτο άπλανὲς και βαρὺ τὸ βλέμμα του.

— Έλθὲ, Φράγκ, τῷ λέγει η νεαρά γυνή διὰ φωνῆς γλυκυτάτης και σχεδὸν άγγελικῆς.

1. (θεάτρον του άουδίου).

Έκείνος ύπήκουσεν ως παιδίον και την ήκολούθησεν. Αμφότεροι δ' εἰσήλθον εις τὸ θεάτρον.

— Ποία είνε αὐτὴ η κυρία; έτόλμησα νά έρωτήσω τὸν υπηρέτην, ὅστις εἶχεν άνοιξει την θυρίδα τής άμάξης.

— Είνε η σινιόρα Στέλλα Μόντη, μοι άπήντησεν εύγενῶς.

— Η περιφέρμας Ιταλῆς ήθοποιός, ητις θά παραστήσῃ εις την πόλιν ταύτην;

— Μάλιστα, κύριε.

— Και ο κύριος, ὅστις την συνοδεῖ;

— Ένας τρελλός ο δυστυχῆς.

— Είνε πατήρ τῆς υίας;

— Όχι.

— Σίζυγός τῆς;

— Όχι.

— Ποιὸς λοιπὸν είνε;

— Δὲν ήξέρω.

— Εἰσθε από πολλοῦ χρόνου εις την υπηρείαν τῆς κυρίας;

— Απὸ τεσσάρων έτών.

— Και ο άνθρωπος εκείνος;

— Τὸν βλέπω πάντοτε μαζί τῆς τὸν άγει μεθ' έαυτῆς παντοῦ, ὅπου υπάγει, δὲν τὸν άφίνει οὐδὲ στιγμήν τὸν περιποιείται ως άν ήτο πατήρ τῆς και τὸν άγαπᾷ ως σύζυγόν τῆς φροντίζει περί αὐτοῦ και τὸν προστατεύει ως φροντίζει η μήτηρ περί του τέκνου τῆς. Δὲν ήξέρω τίποτε άλλο.

— Περιέργον! έπέκρθη. Εὐχαρίστησα τὸν υπηρέτην και έπορεύθη εις την οίκίαν μου, διανοούμενος νά παρευρεθῶ την έφεξῆ; δευτέραν εις τὸ θεάτρον, ένθα έμελλε νά παραστήσῃ η περιβήκτος τραγική ήθοποιός Στέλλα Μόντη. Τὴν άκόλουθον ήμέραν κατόρθωσα νά μοι έπιτραπῇ υπό του διευθυντοῦ νά παρευρεθῶ εις τὰς δοκιμάς. Έκάθησα έντὸς κενοῦ θεατροῦ και περιέμενον.

Η Στέλλα ένεφανίσθη. Συνοδεῦετο υπό του γέροντος. Βζήτησε κάθισμα, τὸ άκούμῆσεν εις μίαν γωνίαν τῆς σκηνῆς και έτοποθέτησεν εκει τὸν ταλαίπωρον τρελλὸν διὰ μυρίων τρυφερῶν θωπειῶν, διότι ο δυστυχῆς δὲν ήθελε νά χωρισθῇ απ' αὐτῆς. Επειτα ήρχισεν εκείνη την επανάληψιν του μέρους τῆς.

Ακίνητος επί τῆς έδρας του ο τρελλός την παρηκολούθει διὰ του θαμβωμένου και άπλανοῦς βλέματός του και παρετήρει και τὰς ελαχίστας αὐτῆς κινήσεις. Ένίστε τῷ έμειδία η ήθοποιός και εκείνος άπήντα διὰ μειδίαματος δηλοῦντος την άποπλήνσιν του πνεύματος.

Παρετήρησα μετά προσοχῆς την νέαν. Ήτο ύψηλή, μελαγχροινή, πλήρως κομφοτήτος. Ισπανίς μάλλον η Ιταλίς, ώμοιάζε προς τὰς ώραιας εκείνας παρθένους, αἰτινες εἰήθησαν από του θεοῦ χρωστήρος του Μουρίλλου. Θερμὸν αίμα εκόχλαζεν υπό την άριστοκρατικὴν ώργάντηα του

προσώπου τῆς, τὸ όποῖον ένόμιζες ότι τὸ έχρῶσινον αι άκτίνες του ήλιου τῆς Μαδρίτης. Η μελανή τῆς κόμη εἶχε τὸν αἰολόχρουν άπαυγασμὸν του γαγάτου, τὸ δε στόμα τῆς, θαυμασίως διαγεγραμμένον, τὴν νεαλή έρυθρότητα του κιννορόδου. Πάντοτε σχεδὸν καταίθασμένοι, ὡςτις σερνῆ καλύπτρα, αι μακραί τῆς και έθενώδεις βλεφαρίδες, επέγυον δύο χαριτωμένας σκιας και υπεγλύκαινον τὸν όφθαλμῶν τῆς την λάμψιν, ητις εἰνέτο φλόξ ύταν ζωηρά τις συγκίνησις, εκπληξίς, ένθουσιασμὸς, χαρὰ, εβράδυνεν η επετάχυνε τους παλμούς τῆς καρδίας τῆς. Αἱ χεῖρές τῆς ήσαν λευκότεραι κρίνου νεοφυοῦς, οι δὲ λεπτοφυεῖς τῆς δάκτυλοι εφάινοντο ότι μόνον διὰ τὰ πλῆκτρα του κλειδοσυμβόλου ήσαν πλασμένοι. Πτερά ήσαν οι μικροί τῆς και κοῦφοι πόδες, αἰτινες έπρεπε νά εἶχον υπαπόδιον τὰς χώρας, ένθα στίλβουσι τὰ άστρα, τὰ άνώθη του οὐρανοῦ.

Η προγόμνασις προσήγγιζεν εις τὸ τέμα, ὅτε άφνης ήγέρθη ο τρελλός, ώρμησε προς την ήθοποιὸν και μετά φωνῆς τρομερῆς και συγγινητικωτάτης

— Τὸν υἱόν μου! άπόδος μοι την υἱόν μου άνέκραξεν.

Η φωνή του εἶχε τόνον αληθείας τῶσον φοβερόν, ὡςτε εφραικίσαιμεν άπαντες.

— Μὴ φοβείσθε, εἶπεν εκείνη προς τους περί αὐτῆν, αἰτινες μετά τρόμου εἶχον άπομακρυνθῆ, δὲν είνε έπίφοβος, εἰλίγαι λέξεις θά τὸν καθησυχάσωσι.

Συγγρόνος επλησίασε προς τὸν γέροντα, τῷ έπιθύρησε δύο τρεῖς φράσεις εις ξένην γλώσσαν και η όργῆ, ητις άνεψύχου την μορφήν του παράρρονος κατεστάλη ὡς εκ μαγείας, οι όφθαλμοί του επλήθησαν δακρύων και έπειτα εύπειθῆς ὡς παιδίον επανῆλθεν εις την θέσιν του και εκάθησεν.

Η Στέλλα Μόντη μετά μηνὸς διαμονῆν εν Φιλαδέλφειᾳ, κατέλιπε την πόλιν εκείνην πορευομένη εις την Πορτογαλίαν κατακλιπεῦσα ήμιν πολλὸν τὸν θαυμασμὸν επί τῇ εἰκαισίᾳ αὐτῆς τέχνη. Δὲν εἶχον δ' εισέτι λησμονήσει τὸ έπεισάδιον του δυστυχοῦς παράρρονος, ὅτε μετά δύο έτη εκ τῆς εμαθον τὰς εις αὐτὸν άνακερομένας παραδόξους λεπτομερείας, τὰς όποιας και παραδίω εις την δημοσιότητα.

Β'

Είκοσιπέντε περίπου έτη πρὸ τῆς εποχῆς, καθ' ήν άρχίζει τὸ πρώτον κεφάλαιον τῆς παρούσης ιστορίας, γερμανός τις ήθοποιός φέρον τὴν ψευδώνυμον Ροβέρτος Σμιδτ, πράγματι δὲ δουμαζόμενος Φράγκ Βάρνερ, έμπαθῶς άγαπᾷ την γυναῖκά του και έπίσης υπ' αὐτῆς άνταγαπώμενος, μετά χαρᾶς εθυσίαζε χάριν αὐτῆς την δόξαν του και την τέχνην, ητις τὸν εἶχε λαμπροῖναι. Μετὰ εν έτος η κυρία Βάρνερ έτακεν

υιόν. Ἦτο δὲ δεκαπενταετής ὁ υἱὸς τῆς, ὅτε ἡ κυρία Βάρνερ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς καλλονῆς τῆς ἀπέθνησκε καταλείπουσα ἄρξτον λύπην εἰς τὸν ἄνθρωπον τῆς καὶ εἰς τὸ τέκνον τῆς.

Ἡ φράση ἐπόλησε τότε τὸ μεταξουργεῖόν του, εἰς ἃ εἶχεν ἐπιδοθῆ ἀφ' οὗ κατέλιπε τὴν σκηνὴν, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Ἀλβέρτου (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ υἱὸς του), τῆς μόνης του πλέον ἐν τῷ κόσμῳ ἀγάπης καὶ παρηγορίας. Ὅτε ὁ Ἀλβέρτος ἐγένετο εἰκοσιετής ἔτους, ὁ πατήρ του ἐσκέφθη νὰ τὸν νυμφεύσῃ μετὰ τὴν κόρην ἐνὸς τραπέζιτου, παλαιοῦ του φίλου.

Ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου ὁ νεανίας προθύμως ἀπεδέχθη τὰς σκέψεις τοῦ πατρὸς του, ἡ δὲ Μαργαρίτα, τὴν ὁποίαν κρυφία κλίσις εἴλωκε πρὸς ἐκεῖνον, ἐν τῇ προόρῳ ὡς σύζυγον, μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἤκουσε τὸ πρᾶγμα. Ὁ Ἀλβέρτος εἶχε σχεδὸν συναναστραφῆ μετὰ τῆς Μαργαρίτας καὶ ἠθιάνετο πρὸς αὐτὴν τὴν τρυφεράν ἐκείνην ἀδελφικὴν ἀγάπην, ἥτις τὸσον συχνὰ ἀπατᾷ τὴν καρδίαν καὶ ὁμοιάζει τὸσον πρὸς τὸν ἔρωτα, ὥστε θὰ ἠδύνατό τις νὰ τὴν ἐπονομάσῃ διδύμον αὐτοῦ ἀδελφῆν. Καὶ ὅμως ἔβυσσος ὄλη τὴν γαρτίζει ἀπὸ τοῦ ἔρωτος. Ὁ Ἀλβέρτος, οὐ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν εἶχον ποτὲ σταματήσει παρὰ ἐπὶ τῆς Μαργαρίτας καὶ τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν δὲν εἶχεν ἀκόμη ταραξεί ὁ ἦχος τῶν βηματικῶν ἀγαπωμένης γυναικὸς, εὐκόλως ὑπέθετεν ὅτι ἦσαν ἔρωτος συγκινήσεις αἱ συγκινήσεις ἐκεῖναι αἱ γλυκαῖαι, ἃς ἤντλει ἐκ τῆς πρὸς τὴν Μαργαρίταν ζωηροτάτης φιλίας. Ἄλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ του ταχέως ἠνεύχθησαν καὶ εἶδον τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Συνέβη δὲ τοῦτο ὡς ἑξῆς.

Ἀπὸ μιᾶς ἐβδομάδος λόγος πολλὸς ἐγένετο ἐν Βιέννῃ περὶ τῆς εὐεργετικῆς παραστάσεως, ἥτις ἐμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἐν τῷ μεγάλῳ θεάτρῳ ὑπὲρ αἰδοῦ διανοητοῦ μελλούσης ν' ἀναχωρήσῃ τῇ ἐπαύριον τῆς παραστάσεως ταύτης. Τὰ ἄριστα πρόσωπα τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ βασιλείου ἤγγελλοντο ὡς μέλλοντα νὰ μετᾶσχῃσι τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης ἑορτῆς, ἣν προσέφερεν ἡ ἀριστοκρατία τῆς τέχνης πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πλοῦτου καὶ τοῦ γένους. Πλείστη θὰ ἦτο ἡ συρροή. Ἡ διάσημος τραγικὴ τεχνίτρια τοῦ Λονδίνου, ἡ μίστρεξ Δάβιδσον, ἡ βασίλισσα τοῦ θεάτρου τοῦ Κόβεντ-Γάρδεν, ἠθέλησε καὶ αὐτὴ ν' ἀποτίσῃ φόρον συμπαιθείας πρὸς τὴν γόησαν ἐκείνην ἥτις ἐμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ καταλίπῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰ χειροκροτήματα τῆς μουσολήπτου πρωτεύουσας τῆς Αὐστρίας.

Καὶ ἦτο, κατὰ τὸ λέγειν ἕλων ὅσοι τὴν ἤκουσαν εἰς ἕνα θέατρον, ἡ θαυμασιωτάτη τεχνίτρια ἐξ ἕσων ποτὲ ἐκράτησαν τὸ σκῆπτρον τῆς δραματικῆς τέχνης ἡ ἠθοποιὸς ἐκείνη τῆς Ἀγγλίας, ἥτις τότε πρῶτον ἐμελλε νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς βιενναίας σκηνῆς. Ὡς πρὸς δὲ τὴν καλλονὴν τῆς, αἱ τολμηρήταται πρὸς παράστα-

σιν αὐτῆς παρομοιώσεις, αἱ υπερβολικώταται εἰκόνας ἐφαίνοντο εἰς τοὺς ἰδόντας αὐτὴν ἀσθενεῖς καὶ ψυχρόταται. Μόνον τοῦ Κορνήλιου ὁ χρωστήρ θὰ ἠδύνατο ν' ἀπεικονίστῃ τοὺς ὠραίους αὐτῆς χαρακτηρισμοὺς. Ἐφάσας τέλος ἡ ἀναμνησμένη μεγάλη ἡμέρα. Τὸ θέατρον ἦτο λαμπρόν. Οὐδεμία θέσις κενή. Ἐβλεπες παντοῦ μεταξὺν καὶ τρίγυπτα, φῶτα καὶ ἀρώματα, ἄνθη καὶ βελούδα, χρυσὸν καὶ ἀδάμαντας. Εἰς τὸν ὠραεῖον τῆς πρώτης σειρᾶς εἶχεν εἰσέλθει ὁ φράξκ Βάρνερ, ὁ τραπέζιτης Μύλλερ μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Μαργαρίτας καὶ ὁ Ἀλβέρτος.

Παρεισθῆ κατὰ πρόθεσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν γελώτων καὶ τῶν χειροκροτημάτων ἐν κοινῇ μελόδραμα. Ἀλλὰ καὶ τοὶ ἦτο λίαν ἐπιτυχῆς ἡ παράστασις πάντες εὗρισκον ὅτι τὸ μελόδραμα ἐκεῖνο ἦτο πολὺ μακρὸν. Οὐδεὶς προσείχεν εἰς τὴν σκηνὴν, πάντες παρετήρουν τὰ παρασκήνια. Πότε ὁ ἀρχίσκ τὸ κύριον τοῦ θεάματος μέρος! Τέλος δευτέρου φέρων ἀνεπετάσθη ἡ αὐλαία.

Μετ' ὀλίγας στιγμᾶς ἐνεφανίσθη μία γυνή, μιᾷ δὲ φωνῇ ἀνέκραξε τὸ θεάτρον! Τί ὠραία! Σταυρὸς ἀδαμάντων ἐστίλθεν εἰς τὸν λαμπρὸν τῆς. Ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῶν ποδῶν τῆς κατέπιπτεν εἰς εὐρείας πτυχὰς ἱμάτιον ἐκ λευκοῦ κασμιρίου καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ χιονολευκοῦ τούτου ἱματίου ἀναλίσσαστο μέχρι τῶν ποδῶν τῆς ἐπίσης, ἐν γραμμῇ ἀταξία, ἡ μακρὰ τῆς ἐβενόχρους κόμη.

Ἐβίαιε τῆς Ὁφελίας τὸ πρόσωπον ἐν τῷ Ἀμλέτῳ τοῦ Σαίξπηρ. Ἐκείνητο μελοδραματικὴ ἐπὶ ἀνακλίντρον, ἐπερῖδεδετο ἐπὶ παρακειμένης τραπέζης. Ἀφελῶς ἐκρέματο ἡ μία τῆς χεῖρ, ἡ δὲ ἄλλη ὑπεβάσταζε τὴν ὠρᾶν τῆς καὶ κεκμηκυῶν κεφαλήν. Ἐμνε μίαν στιγμὴν ἀκίνητος, ἀτενωὶς παρατηρούσα ἐμπροσθέν τῆς μετὰ τὴν βλέμμα ἐκεῖνο τὸ τυφλὸν καὶ στυγνὸν, τὸ ὁποῖον ἰδεάζει εἰς τὰς βαθυτάτας λήπας. Ἐπατα γωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἐξέλιθ ἐκ τῆς ἀγαλακτώδους αὐτῆς ἀμνησίης ἤρχισε νὰ στενάζῃ μᾶλλον ἢ νὰ λαλῇ μετὰ φωνὴν βραδέων καὶ γλυκυτάτην στίχους τινος, οὗς διέπεινε ἡ σιγή.

Ἀφνης ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ δύο φλόγες ἀνεπὶδῆσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς, ἔπειτα ὀρυμῶσα εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου, ἤρχισε διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς, διατόρου, εὐκρινῶς, τὴν ποιητικὴν ἀφήγησιν τῆς τρίτης σκηνῆς. Πιρικασίαις ἐνθουσιασμοῦ διέδραμεν ἅπαν τὸ θέατρον. Εἶχε παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ λέγῃ καὶ τὴν ἡμῶν ἀκόμη.

Ἡ συγκίνησις εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον τριπλοῦν χειροκροτήματα ἀντήχησε, πολυτελής ἀνοδοῦσμη ἐρρίφθη ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεωρείου, τὴν δὲ ἀνοδοῦσμη ἐκείνην ἐπικολούθησαν ἄπειραι ἄλλαι κατακλύσασαι τοὺς πόδας τῆς μεγάλης τραγωδοῦ.

Ὁ Ἀλβέρτος παρετήρει. Δὲν εἶχε διαλάβῃ τὴν

προσοχὴν του οὔτε μία κίνησις, οὔτε μία λέξις, οὔτε ἐν βλέμμα, οὔτε ἐν μειδιάματι τῆς μίστρεξ Δάβιδσον. Ποτὲ θυγάτηρ ἀνθρώπων δὲν εἶχεν ἐπιφανῆ εἰς αὐτὸν τόσον ἐξαισία καὶ ἀπαστραπτούσα, τόσον λαμπρὰ καὶ γοητευτικῆ. Ἦτο τόσον ἐξάλλος, τόσον ἐκτὸς ἑαυτοῦ πρὸς πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτο ἡ Δάβιδσον, ὥστε οὐδὲ κἂν ἐνόησεν ὅτι πολλὰκις ἐστρέφετο πρὸς αὐτὸν ἡ Μαργαρίτα, καταδασανίζομένη ὑπὸ πυρετώδους ταραχῆς.

Ἐπανελθὼν οἴκαδε ὁ Ἀλβέρτος, περιπάτησεν ἐρ' ἱκανὴν ὥραν ἐν τῷ δωματίῳ του, ἔπειτα δὲ σύννουε καὶ κεκλιμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐκάθισεν ἐπὶ τινος ἀνακλίντρον.

Μετ' ὀλίγον ἠγέρθη, ἐπλησίασε πρὸς τὸ παράθυρον, ἀπέσυρε ταχέως τὰ παραπετάσματα, τὸ ἦνοιξε καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην διὰ ν' ἀναπνεύσῃ. Ἦτο λαμπρὰ ἡ νύξ' ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν εἶδεν οὔτε τὴν ὠρᾶν ἡμισέληνον, ἥτις διεγράφετο ἀργυρόχρους ἐπὶ τοῦ βαθυγαλάκου οὐρανοῦ, οὔτε τοὺς ἀστέρας τοὺς σπινθηροβολοῦντας εἰς τὸ στέρωμα. Πρὸ αὐτοῦ διήρχετο καὶ πάλιν διήρχετο ἀκαταπαύστως ἡ εἰκὼν τῆς Δάβιδσον. Καὶ μόνον πρὸς τὴν προῖαν, ὅτε τὸ πρῶτον φῶς τῆς αὐγῆς ἐπορρήρωνε τὸν οὐρανὸν ὅλον, καταβέβλημένος ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῶν συγκινήσεων ἐπορεύθη εἰς τὴν κλίνην, ἕθα δὲν ἤρχισε νὰ κλείσῃ τὰ βλέφαρά του ὁ ὕπνος.

Ὅκτὼ ἡμέρας παρήλθον καὶ ὑπόκωφος μελαγχολία κατεβίβρωσε τὴν Ἀλβέρτον.

Δύο αἰσθητά ζωηρὰ ἐπάλαιον ἐν τῇ καρδίᾳ του ὁ ἔρωτος, ἐν εἶχεν εἰς αὐτὴν ἐνσταλάξει ἡ Δάβιδσον καὶ ἡ πρὸς τὴν Μαργαρίταν ἀγάπη του. Μάτην ἐπειράτο ν' ἀποδιώξῃ μακρὰν τοῦ τὴν εἰκόνα τῆς Ὁφελίας αὐτὴ ἐπανήρχετο πεισματωδῶς. Καὶ ὅμως ἐξηκολούθει νὰ φοιτᾷ παρὰ τῇ μνηστῆ του, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ μετὰ βίας. Ὁ πατήρ του ἔβλεπε τὴν μεταβολὴν γωρὶς νὰ δύναιτο νὰ τὴν ἐξηγήσῃ. Ἡ Μαργαρίτα δὲν ἔλεγε τίποτε, ἀλλ' ὅταν ἔμνε μόνη παρεδίδεδετο εἰς δάκρυα.

Τέλος ἠγγέθη καὶ δευτέρα παράστασις τοῦ Ἀμλέτου. Ὁ Ἀλβέρτος παρ' ὀλίγον ἀπέθνησκον ὑπὸ τῆς χαρᾶς. Τὸ ἐσπέρας προσεπειθήθη ὅτι ἐπράκειτο νὰ ἐνταμώσῃ παλαιὸν του τινὰ συμφοιτητὴν καὶ κρυφίως ἐπορεύθη εἰς τὸ θέατρον. Ἡ μίστρεξ Δάβιδσον διήγειρε τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν.

Μόλις μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξεως κατέπεσεν ἡ αὐλαία, ὁ Ἀλβέρτος ἐξῆλθε καὶ μετ' ὀλίγας στιγμᾶς εὗρισκετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ ἠθοποιὸς προητοιμαζέτο ν' ἀπέλθῃ, ὅτε λαμβάνων αὐτὴν ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ βραχίονος ὁ Ἀλβέρτος, τῇ λέγει:

— Κυρία, σὰς ἀγαπῶ ὡς παράφρον.

Ἐκπλαγέσσα ἐκείνη ἤγειρεν ἀξιοσπεπῶς τὴν κεφαλὴν, παρετήρησε μεθ' ὑπερηφανείας τὸν νέον

ὅστις εἶχε τολμήσει νὰ τῇ ὀμιλήσῃ οὕτως, ἔπειτα δὲ βλέπουσα τὸ ὠραῖον πρόσωπον τοῦ Ἀλβέρτου, κατέστειλε τὴν ὀργὴν τῆς καὶ λαβούσα τὸν βραχίονα τῆς θαλαμηπόλου τῆς, ἔριψε βλέμμα παρόξενον ἐπὶ τοῦ νεανίου καὶ ἀπεμακρόνη ἀφήσασα αὐτὸν ἐκστρεπτικὸν ὡς κεραυνοπληκτον.

Δύο ἐβδομάδες διήλθον οὕτω καὶ ὁ χρόνος ἀντὶ νὰ ἐπενέγκῃ παρηγορίαν εἰς τὰ δεινά του ἠδύνατο τὸν ἀντιτὸν τὴν πικρίαν αὐτοῦ. Ἀφ' οὗτου εἶχεν ἀναπνεύσει τὸν ἔρωτα ἐκεῖνον, τὸ δηλητηριώδες ἐκείνο ἄνθος, τοῦ ὁποίου τὸ μεθυσιτικὸν ἄρωμα βραδέως τὸν κατηνάλισκεν, ἀδιάφορος πρὸς πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτο ἡ Ὁφελία, ἐπεδίωκε τὴν ἀπομόνωσιν, ὡς ἐν ἐφοβέτο μήπως ἐπέλθῃ θεραπεία εἰς τὸ πάθος, ἕπερ τὴν ἐθασάνιζε. Διέτρεχε τὰ περὶ τὴν πόλιν δάση καὶ τὸ πυκνὸν φύλλωμά των τῷ ἐφαίνετο μόλις ἐπαρκές εἰς τὸ νὰ κρύψῃ τοὺς βεμβασιμούς του. Ἐσπέρην τινὰ μετὰ μακρὸν ἐξοχικὸν περιπάτον, ἐκάθισε παρὰ τὴν ὕλην ποταμοῦ καὶ τὸν παρετήρει ἡρέμα ῥένοντα καὶ ψιθυρίζοντα παρὰ τοὺς πόδας του, ἀναμέσον πυκνῆς φυτείας. Ἡ νύξ τὴν εἶχε καταλάβῃ βεμβάζοντα. Καθ' ἣν στιγμὴν ἠτοιμαζέτο νὰ σηκωθῆ εἶδεν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὕλην, ἀπέναντί του, ὀλισθαίνουσαν ἐλαφρὰν καὶ κλοπίαν, ὡς ἐν λευκῇ σκιάν, ζωηρῶς αἴφνης ὑπὸ τῆς σελήνης φωτισθείσαν ἡ μορφή ἐκείνη ἐγένετο μᾶλλον εὐδιάκριτος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ἦτο γυνὴ καὶ ἐν τῇ γυναικὶ ἐκείνῃ, ἐν καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις καὶ τὸ σκότος δὲν τῷ ἐπέτρεπον νὰ διακρίνῃ τὰ χαρακτηριστικά τῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἀναγνώρισε τὴν Δάβιδσον. Ἐκεῖνη μόνη εἶχε τοιοῦτον ἀνάστημα καὶ βύδισμα τοιοῦτον. Παρηγορήσασα ὀλίγον ἐπλησίασεν εἰς τὴν μικρὰν θύραν παραδείσου, οὐ αἱ δένδρῳ στοιχίαι ἐφθάνον μέχρι τοῦ ποταμοῦ, τὴν ἤνοιξε καὶ ἐγένετο ἄφαντος ὑπὸ τὰ δένδρα. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπανήλθεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἰτῆρχεν ἐν πλοιαρίῳ προσηδευμένον πρὸς τὴν ὕλην ὁ Ἀλβέρτος ἐρρίφθη ἐν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ἀλιεύς, εἰς τὸν ἀνήκε τὸ πλοιαρίον. Τὸ ἴστιον ἀνεπετάσθη καὶ ἔπλεον οἱ δύο ἄνδρες ὁ μὲν ἔδων, ὁ δὲ βεμβάζων. Εἶχον προχωρήσει μύλις ἑκατὸν βήματα, ὅτε φρικώδης φωνὴ ἀντήχησεν εἰς τὰς ἀκοὰς των. Ὁ Ἀλβέρτος ἐστράφη μετὰ σπουδῆς.

Ἀέμβος ἰστιοφόρος, ἥτις παρηκολούθει τὸ πλοιαρίον των, εἶχεν ἀνατραπῆ καὶ λευκόν τι ὡς φέρεμα γυναικὸς ἐπέπλεον ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

— Ἐμπρός, γρήγορα, εἶπε, βοηθῶν τὸν ἀλιέα.

Φθάσας πλησίον εἰς τὸν λευκὸν ἐκείνον ὄγκον ἐρρίφθη ἐνδεδυμένος εἰς τὰ κύματα καὶ δεινῶς ὡν κολυμβητῆς κατόρρωσε νὰ ἐπιβίβασῃ εἰς τὸ πλοιαρίον τοῦ γυναικῆ λιπέθυμου. Ἦτο ἡ μίστρεξ Δάβιδσον. Μετὰ δέκα λεπτά εἰσῆρχετο

εις την οικίαν της κρατών αυτήν πάντοτε εις τας ἀγκάλας του. Περὶ τὴν τετάρτην πρωινήν ὄραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, εὗρισκατο γονατισμένος παρὰ τὴν κλίνην τῆς διασήμου ἠθοποιοῦ καὶ ἐκράτει ἐν ταῖς χερσὶ του τὴν χεῖρά της. Περιέμενον ἀνυπόμονος ὡς ἀνῆλθε ἀπὸ τοῦ βαρέος ὕπνου, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὴν λιποθυμίαν.

Αἴφνης ἡ λευκὴ χεὶρ τῆς ἀσθενοῦς, ἐφ' ἧς κατ' ἐπανάληψιν εἶχεν ἐλαφρῶς μετὰ παλμῶν καρδίας ἐπιθέσει τὰ χεῖλη του, ἐκινήθη ὀλίγον, ἔπειτα δὲ δύο ὄρατοι μέλανες ὀφθαλμοὶ, οὗς ἀνευ αὐτοῦ ἤθελε διὰ παντὸς κλείσει ὁ θάνατος, ἤρρισαν ὡς ἀνοίγωνται.

— Σεις! τῷ λέγει, ἀποσύρουσα ἀποτόμως τὴν χεῖρά της, ἐκπληκτος καὶ πεφοβισμένη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τῷ ἔτεινε πάλιν τὴν χεῖρα, ἢν ἐκεῖνος κατεκάλυψε διὰ φιλημάτων καὶ προσβλέπουσα αὐτόν.

— Εὐχαριστῶ! τῷ λέγει. Ὁ Ἀλβέρτος μάλιστα ἀνέπνευσε. Ἦθελε νὰ ἐμιλήθη, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο. Ἦ Δάβιδσον τὸν παρεκάλεσε ν' ἀποσυρθῆ λέγουσα ὅτι ὁ ὕπνος τὴν εἶχεν ὠφελήσει καὶ ὅτι δὲν ἔπαυσε πλέον.

— Πρέπει, ἐξηκολούθησε, ν' ἀποσυρθῆτε, ὡς εἶ ἀπαντήσα εἰς τὸ ἰκετευτικὸν βλέμμα τοῦ Ἀλβέρτου. Ἦτο δὲ γλυκεῖα καὶ τρέμουσα ἡ κλιεῖα της καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πύρινοι.

Τότε ἠναγκάσθη ἐκεῖνος ν' ἀποσυρθῆ καὶ ἀπεμακρύνθη βραδέως, πολὺ βραδέως, προσηλωμένου ἔχον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκείνων τῶν λατρευτῶν, ὡς ἂν νὰ μὴ ἠδύνατο νὰ καταλίπη τὸ δωμάτιον.

— Ὄ! ἂν ἤξεύρατε πόσον σὰς ἀγαπῶ! εἶπεν ἔξαφνα ἀδυνατῶν νὰ κρατήσῃ ἑαυτοῦ ἐπὶ πλέον, ἂν τὸ ἤξεύρατε!

Αἱ ὄχραι τῆς νεαρῆς γυναικὸς παρελαί ἐκαλύφθησαν αἴφνης ὑπὸ ἐρυθρίματός.

— Ἀπέλθετε, ἀπέλθετε, εἶπε, καὶ μὴ ζητήσητε νὰ μ' ἐπανιδῆτε πλέον! θὰ σὰς φέρω δυστυχίαν.

— Τί λέγετε; ἀνέκραξεν ἐκεῖνος.

— Ἀπέλθετε διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀπέλθετε.

Καὶ δι' ἐνὸς κινήματος τῷ ἔδειξε τὴν θύραν. Ὁ Ἀλβέρτος ἐξῆλθε ρίψας ἐπ' αὐτῆς βλέμμα τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὁποίου ἀδυνατεῖ τις διὰ λέξεων νὰ μεταφράσῃ.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁ Ἀλβέρτος Βάρνερ ἐκάθητο παρὰ τῆς μίστρας Δάβιδσον.

— Γνωρίζετε τῶρα τὸν βίον μου, τῷ ἔλεγε ἔμμεσα ὀφρῆν εἰς τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, ἐπεδόθη εἰς τὴ θέατρον διότι ἠσθαινόμην ἀκαθεκτον πρὸς τοῦτο κλίσειν, ἤμην εἰκοσιν ἐτῶν, ὅτε ἐνυμπετόμην ἐξ ἔρωτος νεαρῶν τινῶν δικηγόρων τοῦ Λονδίνου, ὅπως μὲ ἀγάπα μὲν κατ' ἀρχὰς ὡς παρὰ φρον, μὲ ἔγκατέλιπε δὲ αἰσχρῶς καὶ δειλότατα μετὰ δύο ἐτῶν γάμον. Ἐἶχον δοκιμασθῆ νὰ

ἐκδικηθῆ ἐν τῷ προσώπῳ ἐκείνου, ὅστις τυγὼν ἤθελε μ' ἀγαπήσει, δι' ὅσα δεινὰ ὑπέφερον. Σὰς ὀφείλω τὴν ζωὴν, κύριε, καὶ δὲν θέλω νὰ σὰς ἀνταμείψω καθιστώσά σας δυστυχίᾳ. Ἦνεν ἀκόμη καιρὸς, εὐκόλως θὰ μὲ λησμονήσατε ὡς χάριν σὰς τὸ ζῆτῶ νὰ μὴ μ' ἐπανιδῆτε πλέον. Μὴ μ' ἀναγκάσητε νὰ ἡμαι ἀγνώμων καὶ θὰ ἦεν αἰωνία ἡ πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνη μου.

— Τί ζητεῖτε παρ' ἐμοῦ, κυρία; ὑπέλαβε μὲ ὑπόκωφον φωνὴν ὁ Ἀλβέρτος ἡ θυσία ἢν ζητεῖτε ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις μου. Ἐπεθύμουν νὰ ἐξαναγκάσω εἰς λήθην τὴν καρδίαν μου, ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσω. Ἀφ' ὅτου σὰς εἶδον, νέον οὗδ' ἔλαμψεν ἐν τῇ ψυχῇ μου. Διὰ σὰς μόνον ὑπάρχω.

— Καλὰ! γίνετο λοιπὸν φίλος μου. . .

— Ἐξακολουθεῖτε λοιπὸν ἀκόμη ν' ἀγαπᾶτε τὸν σύζυγόν σας;

— Ὁχι, κύριε, ἀλλ' ἐν ὅσῳ ζῆ δὲν θ' ἀγαπήσω κἀνέναν.

— Θεέ μου, Θεέ μου, ἐψιθύρουν ὁ Ἀλβέρτος, κρύπτων τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς χερσὶ του.

— Θάρρος, ὑπέλαβε μετ' ἀγαθότητος ἡ ἠθοποιός, καὶ ὁ μοιραῖος αὐτὸς ἔρωσ. . .

— Ποτὲ, ποτὲ, διέκοψε λέγων ὁ Ἀλβέρτος.

— Ἦσυχάσατε καὶ ἐλπίασατε. Ὁ Θεὸς θὰ μᾶς λυπηθῆ ἀμφοτέρους.

Ὁ Ἀλβέρτος σχεδὸν παρὰ φρον ἠγέρθη καὶ χωρὶς νὰ προηρέσῃ λέξιν ἀπεμακρύνθη. Ἦ ἔσπερος τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἡ ἠθοποιός ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλβέρτος ἦτο μεμνηστευμένος. Ἦρῖνη νεφέλη διῆλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐφρικίασε καὶ ἠσθάνθη ἰσχυροῦς τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας της, ἀλλ' ὑπέσικουσα εἰς τὸ καθῆκον «προτιμῶ τοῦτο», εἶπε καὶ ἐσέναξε βραδέως. Ἦπειτα διέταξεν ἂν παρουσιασθῆ ὁ Ἀλβέρτος νὰ μὴ τῷ ἀνοιξῶσι.

Τῷ ἔντι, κατ' ἐπανάληψιν παρουσιάσθη ὁ Ἀλβέρτος, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατος νὰ γείνη δεκτῆς. Ἦν τσοῦτότω ἐπλησίαζεν ἡ ἐποχὴ ἡ ὀρισθεῖσα διὰ τὴν τέλεισιν τῶν γάμων του. Ἦν προτεροκίαν τῆς ὠρισμένης ἡμέρας ἐπορεύθη εἰς τοῦ μέλλοντος πενθεροῦ του. Ὁ Κ. Μύλλερ ἔλειπε. Ἦ Μαργαρίτα ἐξῆλθε τοῦ δωματίου της ἵνα δεχθῆ εἰς τὴν αἴθουσαν τὸν μνηστῆρά της. Τὸ πρόσωπόν της εἶχε διατηρήσῃ ἀπὸ τῆς λυπηρᾶς ἐσπέρας, καθ' ἣν εἶχε διῆθῃ τὴν ἀρχίμνον ἔρωτα τοῦ Ἀλβέρτου πρὸς τὴν μίστρας Δάβιδσον, ἔκφρασιν τινῶν μελαγχολίας, ἧτις ἐπρόβλεξαν τὴν παρθενικὴν της καλλονήν. Ὁ Ἀλβέρτος βλέπων αὐτὴν ἐξεπλάγη ἀκουσίως. Οὐδέποτε εἶχεν ἴδει τόσον ἀφελῆ καὶ τόσον ὄραταιν τὴν Μαργαρίταν.

— Ἀλβέρτε, τῷ λέγει, εὐχαριστοῦμαι πολὺ ὅτι λείπει ὁ πατήρ μου, διότι ἔχω νὰ σὰς ἐμιλήσω.

Τὸν προσεκάλεσε νὰ καθῆσθῃ, ἐκάθισε καὶ αὐτὴ καὶ ἐξηκολούθησε.

— Ἐσκέφθη, Ἀλβέρτε, ὅτι καλὸν εἶνε νὰ σὰς ἀπαλλάξω τῆς ὑποσχέσεως, ἢν ἐδώκατε εἰς τὸν πατέρα μου τοῦ νὰ μὲ νυμφευθῆτε.

Ἦκῆθαμβος ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους; ὁ Ἀλβέρτος.

— Ἦπατήθημεν ἀμφοτέροι, ἐξηκολούθησεν ἡ Μαργαρίτα, χωρὶς νὰ τῷ δώσῃ καιρὸν ν' ἀποκριθῆ. Ἦπατήθημεν καὶ πρέπει νὰ διορθώσωμεν τὸ λάθος μας πρὸ τοῦ γείνη ἀνεπανόρθωτον.

— Μαργαρίτα! εἶνε ἀληθινὰ αὐτὰ τὰ ὁποῖα μοὶ λέγει; ἀπήντησεν ὁ Ἀλβέρτος προσπαθῶν νὰ κρύψῃ τὴν χαρὰν του.

— Ἀληθέστατα. Ὁ πρῶτος ὄρος τῆς εὐδαιμονίας ἐν τῷ γάμῳ, Ἀλβέρτε, εἶνε ἡ συμφωνία τῶν ἔξεων καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν. Ἦξετάσασα δ' ἔμαυτην κατὰ βάθος ἐνόησα ὅτι δὲν θὰ ἠδύναμην νὰ σὰς καταστήσω εὐτυχῆ.

— Δὲν μ' ἀγαπᾶτε λοιπόν;

Ἦ Μαργαρίτα συνήθροισεν ὄλον της τὸ θάρρος καὶ ἀπήντησεν «Ἐξέλαθον ὡς ἔρωτα τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην». Ἦπειτα ὡς νὰ εἶχε θρασυθῆ ὑπὸ τῆς ἐσχάτης ταύτης τόλμης ἐξῆλθεν ἀποτόμως ἀρίνουσα τὸν Ἀλβέρτον ἐκθαμβὸν καὶ ἀκίνητον.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ ἀρραβῶνες διεκόντο ὀριστικῶς καὶ ἡ Μαργαρίτα εἰσήρχετο εἰς ἔν μοναστήριον.

Συγχρόνως ὁ Φράγκ Βάρνερ ἐλάμβανεν ἐπιστόλιον τοῦ υἱοῦ του, ὅπερ περιεῖχε τὰ ἑξῆς:

«Ἦν ἀπόψε δὲν μὲ ἴδωτε, δὲν θὰ ἔχητε πλέον τέκνον. ΑΛΒΕΡΤΟΣ.»

Ὁ Ἀλβέρτος, μὴ κατορθώσας νὰ λάθῃ παρὰ τῆς ἠθοποιοῦ τελευταίαν τινὰ συνέντευξιν, ἐγένετο ἄφαντος καὶ μάταια ὑπῆρξαν αἱ ἀναζητήσεις τοῦ πατρὸς του.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας τὸ πτόμα νεανίου αὐτοκτονήσαντος ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ὁ Φράγκ ἀνεγνώρισεν τὸ σῶμα τοῦ δυστυχικοῦ υἱοῦ του. Τὸ ἔθαψε καὶ τὸν ἔκλαυσε πικρῶς. Μαθὼν δ' ἔπειτα τὰ κατὰ τὴν Δάβιδσον ὠρῆσθη νὰ ἐκδικήσῃ τὸ προσφιλές του τέκνον. Ἀλλ' ἡ ἠθοποιός εἶχε καταλίπει κρυφίως τὴν Βιένναν καὶ αὐδαὶς ἤξευρε τοῦ εἶχεν ὑπάγει.

Τρεῖς μῆνες παρήλθον χωρὶς νὰ μάθῃ τίποτε ὁ Φράγκ. Ἦπὶ τέλους ὁ ἀπαρηγόρητος πατήρ ἔμαθεν ὅτι ἡ Δάβιδσον καταλιπούσα τὴν Ἀμερικὴν ἐπανήρχετο εἰς τὸ θέατρον τῶν πρώτων της θριάμβων, τὸ Κόβεντ Γάρδεν τοῦ Λονδίνου, ἔνθα ἔμελλε νὰ παραστήσῃ τὸν Ὀθέλλιον. Παρὰ χρῆμα καταλείπει τὴν Γερμανίαν καὶ φθάνει εἰς τὸ Λονδίνον. Μάλιστα ἔφθασε παρουσιάζεται εἰς τὸν θεατῶν τῶν Κόβεντ-Γάρδεν.

— Κύριε, τῷ λέγει, εἶμαι ὁ Ροβέρτος Σμιδτ.

— Ὁ περίφημος τραγικὸς τῆς Γερμανίας;

— Μάλιστα, ἐπιθυμῶ νὰ εἰσελθῶ πάλιν εἰς τὸ θέατρον.

— Ἦτέ;

— Ἀμέσως.

— Τί θέλετε νὰ παραστήσητε;

— Τὸν Ὀθέλλιον.

— Γαλλιστὶ θὰ παρακταθῆ ὁ Ὀθέλλιος εἰς τὸ θέατρον μας καὶ ἔχι εἰς τὸ πρωτότυπον γνωρίζετε γαλλικά;

— Πολὺ καλὰ, ὅπως καὶ τὴν γλώσσάν μου.

— Λοιπὸν σὰς προσλαμβάνω.

— Καὶ ποῖος θὰ παραστήτῃ τὸ πρόσωπον τῆς Δεσδέμονας;

— Ἦ μίστρες Δάβιδσον, τὴν ὁποῖαν περιμένοντες θὰ τὴν γνωρίζετε ἐκ ψήφους.

— Μάλιστα.

Τὴν ἐπομένην δευτέραν ἡ ἀγγελία τοῦ θεάτρον τοῦ Κόβεντ Γάρδεν διελάμβανε μεγάλους γράμμασι τὰ ἑξῆς:

Τὴν προσεχῆ Παρασκευὴν ὁ Μαῦρος τῆς Βενετίας τοῦ Σαίξπηρ ἐν γαλλικῇ μεταφράσει τοῦ Ἀλφρέδου δὲ Πιγνὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Μαῦρου θὰ παραστήσῃ ὁ ROBERTOS SMIDT καὶ τὸ τῆς Δεσδέμονας ἡ μίστρες ΔΑΒΙΔΣΟΝ.

Ἦ

Ἦ συρροὴ ἦτο μεγάλη εἰς τὸ Κόβεντ-Γάρδεν. Τὸ Λονδίνον ἔπαν εἶχε μετακομισθῆ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θεάτρον.

Δύο διάσημοι τεχνίται ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τῆς Λονδινεῖου σκηνῆς. Ἦ παράστασις ἤρρισε.

Ὁ Ὀθέλλιος παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς σιγῇ βαθυτάτη.

Ὁ Ροβέρτος Σμιδτ, ἠγουμένου δαδοφόρον ὑπηρετῶν καὶ ἀκολουθοῦντος τοῦ Ἰάγου, προῆχόσθη μετ' ἀξιοπρεπείας. Ἦτο λαμπρὸς καὶ αἱ κινήσεις του μεγαλοπρεπέσταται.

Ἦν τῆ σκηνῆ τῆς βενετικῆς γερονσίας, ἦτο θυμώσιος ἐν τῇ ἀκλότητι του ἦτε ἀπῆντα εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ Βραβαντίου, ἔπειτα ἦταν ἤρρισε τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους, δι' ὧν γίνεται ἡ ἀφήγησις τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔρωτος τῆς Δεσδέμονας, ἡ τραγῆα καὶ ἀλαζονικὴ φωνὴ του ἐπραῦθη ὡς ἐκ μαγείας καὶ ἤκουες πλέον ἐμπροσθῆ ἔραστῆν. Ποτὲ ὑποκριτῆς δὲν εἶχε παραστήσῃ τόσον ἐπιτυχῶς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἦ Δεσδέμονα παρουσιάσθη.

Καὶ ἤρρισε τότε μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων τεχνιτῶν ἀγῶν τέχνης καὶ μεγαλοφυΐας. Δισχίλιοι θεαταὶ ἀνευφῆμον ὡς μία φωνή.

Ἦρρισε ἡ πέμπτη πράξις. Εἶμεθα εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς Δεσδέμονας. Κοιμᾶται ἐπὶ τῆς κλίνης της, ἡμιενδεδυμένη, ἀνυπόδητος, μὲ λευκὸν ἱμάτιον, μὲ τὴν κόμην κεχυμένην! Ὁ Ὀθέλλιος ἡ μάλλον ὁ Φράγκ Βάρνερ εἰσέρχεται κρατῶν λύχνον ἐν τῇ ἀριστερῇ καὶ ἀκουμβῶν τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἐργχειριδίου του. Ἀπέθηκε τὸν λύχνον ἐπὶ τινος τραπέζης, ἐπλησίασε πρὸς τὴν Δεσδέμοναν, τὴν παρετήρησε καὶ μὲ ζοφερὰν φωνὴν λέγει:

Τὴ φῶς νὰ σβῆσω, καὶ ἔπειτα. . . τὸ φῶς αὐτὸ νὰ σβῆσω!

Σὺ φωτοδότη λειτουργί, ἂν τώρα σὲ φασήσαι, τὴν λάμπην πάλιν ἤμπορῶν νὰ σοῦ τὴν ξαναδώσω, ἂν μετανοήσω. Ἄλλ' ἴδ' ἂν σοῦ πάρω μίαν τὴ φῶς σου, σὲ, ποῦ ἡ φῶς σ' ἔκλασε τὴν τέχνην τῆς νῆς δειξῆ, ποῦς Προμηθεὺς θὰ δυνάη τὴν φλόγα νὰ σοῦ φέρῃ νὰ ξανατάξω τέτοιον φῶς; Ἰὸ δὴδον ἂν τὸ κόψω, δὲν ἤμπορῶ τὴν βλάστησιν καὶ πάλιν νὰ τοῦ δώσω. Θὰ μαρῶθῃ!

Ἐστάθη λησιμονῶν πρὸς στιγμὴν τὸν σκοπὸν τοῦ. Ἐκυψε, τὴν ἠσπάσθη καὶ ἐξηκολούθησεν ἀμέσως.

Ἦ σὲ, μοῦγάτα ἀναπνοή, ποῦ τὴν δικαιοσύνην τὴν μισοπάθεις τὸ σπαθὶ νὰ σπῆσῃ, — ἦ ἀνάμνη' ἀνάμνη' ἔνι.

Ἐνταῦθα ἐξέλιπε σχεδὸν ἡ φωνή του' καὶ πάλιν ἐξηκολούθησεν.

Ἀκόμη ἕνα, καὶ αὐτὸ νὺ ἦναι τελευταίου. Ἄν ἐξανήκειαι κατὰ τόσον γλυκερὴ ἢ πικρά!

Συνεκινήθη ἐκ βάλους καρδίας τὸ θέατρον. Μὲ τόσον βαλὺ αἰσθημα ἀπηγγέθησαν οἱ στίχοι, τόσον διαπεραστικόν, ὥστε τὸ δρᾶμα δὲν ἦτο πλέον ἰνδαλμ, ἀλλὰ πραγματικότης. Ἄν ἦτο πλέον Ὁθέλλος καὶ Δεσδέμονα, ἀλλ' ἀνὴς μέλλων νὰ φονεῖσθαι γυναῖκα, γυνὴ μέλλουσα ν' ἀποθάνῃ. Μετὰ τινος στιγμῆς περίφοβος ἐγείρατο ἡ Δεσδέμονα θυμύουσα ὅτι τὸν Κάσσιον ποτὲ τῆς δὲν τὸν ἠγάπησε. Ὁ Φράγκ τὴν διεκάψε.

Μὲ τὸν θῆν, ἴς τὰ χέρια του τὸ εἶδ' ἡ χ α ρ τ ι.
— Τὸ μανθῆλε. . . ἐπιθύρῃσεν ἡ Δάβιδσον, νομίζουσα ὅτι ὁ ἠθοποιὸς κατὰ λάθος εἶπε χαρτὶ ἀντὶ μανθῆλε, ὅπως εἶνε εἰς τὸ δρᾶμα.

Μὲ τὸν θῆν, ἴς τὰ χέρια του τὸ εἶδ' ἡ χ α ρ τ ι.
ἐπανελάβεν ἐκεῖνος ἐπιμένων καὶ θέτων ὑπὸ τὰς ὄψεις τῆς μίστρας Δάβιδσον τὴν ἐπιστολήν, ἣν τῷ εἶχε γράψῃ ὁ υἱὸς του τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του. Ἡ νεκρὰ γυνὴ μόλις ἔβριψε τὰ βλεμματὰ ἐπὶ τῆς γραφῆς, ἀφῆκε φοβερὰν κραυγὴν. Καὶ ὁ Βάρνερ ἐξηκολούθησε.

Τὸ εἶδ' ἡ ἴπτορα! Πετρῶνεις τὴν καρδίαν μου! κ' ἔκτενο πάχῳ εἰς τὸν νοῦν, μὲ θλίψεις νὰ τὸ κέμῃ ὡς φωνῶν.

Ταῦτα λέγων δὲν ἦτο πλέον ἄνθρωπος, ἀλλὰ λέων βρυχώμενος' ἔπνευεν ἐκδικήσιν. Καὶ ἡ σκηνὴ ἐξηκολούθει. Ἦτο φοβερὸν τὸ δρᾶμα διὰ τοὺς ὑπερκριτάς, Ουμμάσιον διὰ τοὺς θεατάς, οἵτινες δὲν ἤξευρον τὴ μυστήριον, τὴ ὁποῖον εἶχε μαντεύσει ἡ Δάβιδσον.

Ἄβριον. ἂν θλιπῆ, σκότωσέ με! ἀπόψε ὅμως ἄρχας νὰ ζήσω.

ὑπέλαβεν ἐκείνη μὲ ἀδύνατον φωνήν, ἀλλ' ὁ Φράγκ.

. . . ἀνεβόλῃ δὲν ἔχει!

ἀνεκράξῃ καὶ κρατῶν αὐτὴν προσπαθοῦσαν νὰ διαφύγῃ τὴν βίπτει ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ τὴν μαχαίρῳνει.

Ἐστῆναι στυγερῶν ὑπόκωφον, ἡ φωνὴ τῆς ἐσθέσθη καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν χειροκροτημάτων κατέπεσεν ἡ αὐλαία. Ὁ σκηνὸν ἦτο ἡ παράστασις ἐκείνη μετὰ στιγμιαίαν σιγὴν ἤρχισαν πάλιν τὰ χειροκροτήματα καὶ πάντες ἐξήτουν νὰ
1. Ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Δ. Βικίλτ.

ἴδωσι τὸν Ὁθέλλον καὶ τὴν Δεσδέμοναν. Ἄνεπατάθη ἡ αὐλαία καὶ εἶδον μὲ ἀγρίους ὀφθαλμοὺς τὸν Βάρνερ καὶ κάτωχρον, τὴν δὲ Δάβιδσον ἔπνευεν καὶ αἱματόφυρτον. Τρόμος κατέλαβεν τότε τὸ θέατρον. Ὁ Φράγκ ἦτο παράφρων, ἡ δὲ Δεσδέμονα ὡς ἐκ θαύματος μόνον ἠδύνατο νὰ σωθῆ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἰατρῶν.

Μετὰ ἕνα μῆνα ἡ ἠθοποιὸς εἶχε σωθῆ, ἔκτοτε δὲ ὠνόμασεν ἐαυτὴν Στέλλαν Μόντη καὶ οὐδὲ στιγμὴν ἀφῆκε μακρὰν τῆς τὸν δυστυχεῖ πατέρα. Ἦθῆλσε νὰ ἐξέλθει τὴν σκηνὴν τοῦ υἱοῦ, ἂν ἀκουσῶ; ὠδήγησεν εἰς τὸν θάνατον, περιποιουμένη τὸν παράφρον πατέρα του.

[Alphonse Brot].

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

(Ἐκ τῶν τοῦ Φραγκίσκου Σαρῶ).

Εὐρὺ καὶ λαμπρὸν φαίνεται ἐν ἀρχῇ τὸ στάδιον τοῦ ὑπαλλήλου. Γνωστὰ πάντως ὑπάρχουσι τῆς νεότητος αἱ φαντασμαγορίαι. Πιστεύει πάντοτε ὅτι μακρὰν νὰ πραγματοποιήσῃ μέλλει, ὅτι λίαν ὑψηλὰ θὰ προαχθῆ. Εἰς ὀφθαλμοὺς εἰσασκετεῖς τὸ μέλλον διάχρυσον παρίσταται, περιήκλιμανον κίχλην. Ἐνθυμοῦμαι ἔτι, λαβὼν τὴν πρῶτον διορισμὸν μου, ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ὑποργόν. Τότε καὶ μόνον εἶδον τὸ πρόσωπον ἑνὸς τῶν ἐξόχων τούτων ὑποκαυμένων. Ἄφοῦ πολλὰς ἀπέτεινέ μοι ἐπιπλήξεις, ὅτι κακὰς δῆθεν εἶχεν ἠδῆ περὶ ἐμοῦ πληροφορίας, ἐπὶ τέλους εἶπέ μοι, μέλλων λαμπρὸν ἐνώπιόν σου διατίθειαι δὲν δύνασθε δὲ νὰ πιστεύσῃτε ὅποιον ἀποτέλεσμα παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ ἡ λέξις ἐκείνη ὑπερεχάρην. Ἄ! τὸ εἶδον τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο μέλλον!

Καραυτίκα δὲ καὶ τὸ χρηματικὸν προσεπύρχειται κέρδος. Οἶα γόντεια! Ἄ! οἰκτεροῦ τὸς πλουσίους' οἷς ἠδονὰς ἀγνοοῦσιν οὗτοι! Πρῶτην φορὰν τὴν τριακοστὴν πρώτην τοῦ μηνὸς νὰ αἰσθάνηται τις ἐν τῇ παλάμῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ταμίου ἐκτιθέμενα γοήματα, ἀνθ' ὧν ἡμίσειαν μόνον δωδεκάδα δίδει ὑπογραφῶν! Ἦσαν ἀρμονικὰ; τυγχάνει ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἦχος, ἂν ἀνακηδόντα παράγουσι! Ψιθυρίζουσι πράγματα τῶσαν τρυφερά, τῶσαν εὐάρεστα διηγῶνται πράγματα. Ἦ τὴν πρώτην φορὰν λέγω, διότι ὁ ἀνθρωπος ταχέως κερννύται.

Ἐπειτα ἐνοικιάζει οἶκον ἐν τῇ πόλει' μέγρι τοῦδε ἐντὸς τοῦ λυκείου κατόκει, ἐντὸς σχολῆς δημοσίας. Οὐδέποτε ἔμενε μόνος ἐκεῖ, οὐδ' ὅταν ἐμῆλε νὰ κοιμηθῆ. Τότε ἕως κατὰ πρῶτον μόνος ἐλεύθερος ἐνθυμοῦμαι, εἰσπυρρῶν καὶ ἐξηρόμην πολλάκις ἐν τῷ δωματίῳ μου, ὡσεὶ ὀβλιαν νὰ πεισθῶ ἔτι οὐδεὶς νὰ μ' ἐνοχλήσῃ ἠδύνατο' ἀλλ' οἱμοὶ! μετὰ μικρὸν ὁ κόπος ἐπέρχεται.

Οἱ κατοικήσαντες ἐν ἐπαρχίᾳ καλῶς γινώσκουσι τοῦτο' οὐδὲν ἀνεκρότερον τῆς κατοικίας ὑπαλλήλου. Συνίσταται αὕτη εἰς δωμάτιον μετ'

ἐπίπλων ἀθλιότατα διεσκευασμένον' ἡ ἐντύπῳσις τοῦ δωματίου ἐκεῖνου ἐνώπιόν μου παρίσταται διηνεκῶς βλέπω τὴν ἐστίαν ἐν τῷ μέσῳ' ὑπερῶν δὲ ταύτης κρεμαστὸν ὠρολόγιον μὲ τὸν αἰώνιον τρουβαδοῦρον, παίζοντα λύραν' ἔπειτα δύο ἀγγεῖα, δύο εἶδη ὑελίνων σφαιρῶν, ὑφ' ἧς διαφαίνονται ἀνθιδέσμαι μεμυραμένοι καὶ κοινωσκεπεῖς, χαλὴ τράπεζα, ἡς τὰ διεφρογῶτα σύματα φαίνονται χασμῶμενα ὑπὸ ἀκηδίας καὶ ἀνίας, πάντα δὲ ταῦτα ψυχρὰ, ἀγορατὰ! Αἱ αὐτῶν δλόκληρος ἀνθρωπίνων ὄντων διήλυε διαδοχῆ, ἂν τὰ ἔχῃ ἀνευρίσκονται' κατὰ βάλους ἐνὸς σφραγιστοῦ φαίνονται ἄκρα σιγάρον, ἄτινα ἀφῆκεν ἐκεῖ προκάτοχος τις ἀξιωματικός. Ἦν τῇ κατοικίᾳ ταύτῃ οὐδὲν ἐπιπλων, ὅπερ τυχῶν ἐνομισατο, συνδέει τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ παρὸν' ἀλλ' οὐχί! ὑπάρχει ἕν, γινώσκετε πόσον; τὸ κιβώτιόν σας. Ἄν ἤξευρετε πόσον ἠγάπησα τὸ κιβώτιόν μου! Μὴ γελᾶτε, παρακαλῶ! τὸ πτωχὸν ἐκεῖνο παλαιὸν κιβώτιον ἕκαστος ἐκ τῆς οἰκίας του φέρει' ἐν αὐτῷ συνεφόρησε τοὺς χιτῶνας, τὰ περιλαίμια, καὶ ὑπερῶν αὐτῶν βιβλία τινὰ, τὰ φίλτατα ἐκεῖνα βιβλία, ἕπερ διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν ἀναμνήσεις. Καθ' ἣν ἡμέραν ὑπουργικὴ διαταγὴ κέρπει ὑμᾶς διακοσίας λεύγας μακρὰν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζετε, οὐδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἡ τὸ κιβώτιόν σας μόνον παραλαμβάνετε, τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἐγκαταλείποντες' τοῦτο δὲ διότι πατρῶον τυγχάνει κτήμα. Ναί! ἀναμνήσκει τι τοῦ παρελθόντος βίου, φωτεινὸν ὑπάρχει σημείον, καρδιακὸς διεγείρον παλμούς!

Ἦς τὴν φροντίδα ξενοδόχου ἀνατιθέμενος τὰ τῆς διατροφῆς αὐτοῦ, προσπαθεῖ ὁ δημόσιος ὑπαλλήλος; ν' ἀποτελέσῃ μέρος κύκλου τινὸς κοινωνικοῦ, ἐάν τοιοῦτος ὑπάρχῃ' συχνάζει εἰς δύο ἢ τρεῖς οἰκίας δεχομένης ἐπισκέψεις. Ἐπὶ δύο ἔτη καὶ καθ' ἑσπέραν ἔπαιζον βιστ, μετὰ ἀνωτέρων μάλιστα ὑπαλλήλων! Ἦν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀγνοεῖ τις πῶς νὰ διαθέσῃ τὸν χρόνον. Ὑπάρχουσι μὲν ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ ἐργάζονται περιωρισμένοι ἐντὸς δωματίου ἐπιπλοφόρου, καὶ οἱ τοιοῦτοι, μὲ ἰσχυρὰν περσοικισμένην ψυχὴν, ἐξαιρέσει ἀποτελοῦσιν! Ἄλλ' οἱ μὴ οὕτω πῶς διοργανωμένοι ἀναρῶνται ὑπὲρ πάσαν ἐκφρασιν διάγουσι βίον, τοῦθ' ὅπερ παρωθεὶ τοὺς νέους μάλιστα εἰς λίαν παρακεκινδυνευμένας ἀποφάσεις' οὐχί βέβαια εἰς αὐτοχειρίαν, ἀλλ' . . . εἰς γάμον. Διατὶ ἔχι, λέγει τις καθ' ἑαυτὸν, συμμετῶσις δύο ἀτόμων ἴσως ἀποκρούει τὴν ἀνίαν' καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ διωλογισμὸς οὗτος ἀριστῶς ἐπέρχεται καὶ συγκεχυμένως, ὡς ἰδέα διαχωρηματιζομένη ἐν τῇ ὁμίχλῃ πόρῳ ἀπέχοντος χρόνου' κατόπιν ἕμῳς μικρὸν κατὰ μικρὸν σωματοποιεῖται, ὅταν δὲ ἐν αἰς συχνάζετε οἰκίας λέγουσι τυχὸν πρὸς ὑμᾶς ἀπευθυνόμενοι, ἀρμύζει ὁπωδιήποτε νὰ νυμφευθῆτε, ἀφρημένως πῶς ἀποκρίνασθε, καὶ, ἀληθῶς.

Ὁ γάμος εἶναι τοῦ ὑπαλλήλου τὸ μέγα πλεονέκτημα. Βυκόλως δύναται νὰ νυμφευθῆ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος. Ὁ ὑπαλλήλος οἰκοθεν ἀποτελεῖ μέρος τῆς λεγομένης καλῆς κοινωνίας, διὰ τοῦ προσόντος δὲ τούτου ἐλευθέρως εἰσέρχεται ἐν τῇ συναναστροφῇ τοῦ νομάρχου καὶ τοῦ ἀρχιδικαστοῦ' ἐξ ἐναντίας ὁ μὴ ἀποτελῶν μέρος τῆς κοινωνίας ταύτης, ἀπαράδεκτος μένων ἐν τῇ συναναστροφῇ ἐκείνῃ, λίαν δυστυχεῖ ἑαυτὸν ὑπολαμβάνει. Ἦ τὴν κοινωνίαν δὲ συγκροτοῦσιν οἱ ἐν ἀρχίᾳ διάγοντες πλούσιοι καὶ οἱ ὑπάλληλοι' ὡς πρὸς τοὺς ἐμπόρους, κατὰ πρόληψιν, ἡτις ἤρξατο μὲν βαθυμῶδον νὰ ἐκλείπῃ, ἀλλ' ἡτις πρὸ δέκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν ἦν ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ, κατὰ πάσας τὰς πόλεις, ἐν αἷς διέτριψα, οἱ ἔμποροι, λέγω, δὲν εἶναι ἐκ τῶν τῆς καλῆς κοινωνίας προσώπων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ νεανίδες ἀβίωτον λογίζονται τὸν βίον, ὅταν δὲν προσκαλῶνται ἐν τῇ συναναστροφῇ τοῦ κυρίου προέδρου, ἢ τοῦ κυρίου ἐφόρου, νυμφεύονται ὑπαλλήλων, ὅπως δύναται καὶ νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ μένωσι μέλη τῆς καλῆς κοινωνίας.

Καθ' ἧς ἐσπέρας δίδεται χορὸς, παρίσταται ὁ ὑπαλλήλος τὴν μελονοδοχῆ τῆς ἐθιμοταξίας περιβολὴν φέρων' προχωρεῖ ἀναμέσον δύο στίχων νεανίδων λευχειμένων, ἕπισθεν τῶν ὁποῖων παρατείνεται τὸ σοβαρὸν τῶν παραδεισίων πτηνῶν καὶ τῶν κυδαροειδῶν κεκρυφάλλων σύστημα' πάρεδρος δὲ τις δικαστικὸς εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ ὑποτονορρίζει, βλέπετε ἐκεῖνη ἐκεῖ τὴν δεσποινίδα; ἂν τὴν ζητήσητε, θὰ τὴν λάβετε' ὁ πατήρ τὴν δίδει. Πολλάκις ἐν τούτοις ὅταν ἡ ἐκ τῆς θέσεως πρόσδος μόλις ἐπαρκῆ πρὸς συντήρησιν ἑνὸς, εἶναι τάχα φρόνιμον νὰ διπλασιασθῶσιν αἱ δαπάναι; Ναι μὲν παραγορεῖται λέγων θὰ λάβω ἀξίωσιν μισθοῦ, συνήθως ἕμῳς ὅ,τι λαμβάνει ἀξίωσιν. . . εἶναι ἡ οἰκογένεια.

Τοιαῦτα εἰσιν αἱ μικραὶ τοῦ βίου τοῦ ὑπαλλήλου ἀθλιότητες' μίαν ἕμῳς πολλῶ βαρυτέραν πάσχει οὗτος ἀλγηδὸνα, ὁπόταν εὐρίσκειται εἰς πάλιν μεταξὺ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θέσεως του. Καλεῖται ὄντως ἡ πάλιν' καλῶς δὲ γινώσκουσι τοῦτο οἱ τὴν αὐτὴν μετ' ἐμοῦ ἀγοντες ἡλικίαν, ὅταν αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἔρχεται ἐγκύκλιος ἀγγέλλουσα ὅτι αὐριον δέον νὰ ὑπογράψῃ τις τὴν μικρὰν ἐκείνην λέξιν, ὀρκίζομαι, ἢν μικρὸν πρότερον κάτωθεν ἄλλης ἀντιθέτου εἶχεν ὑπογράψας ἐγκυκλίου, ἃ! σὰς βεβαίῳ λίαν δυσάρεστον καταντᾷ τὸ πρᾶγμα. Καὶ καλῶς, διανοεῖται τις, πεντεκαίδεκα τοῦ βίου μου εδαπάνησα μακρὰ ἔτη, ὅπως τὴν θέσιν ταύτην ἀποκτήσω, διήλθον τὰς ἐξετάσεις μου εὐδοκίμως, πρῶτος κατὰ πάντας τοὺς διαγωνισμοὺς ἀνεδαίχθην, ἐξαιρέσει δὲ τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἀσχολοῦμαι νῦν, οὐδὲν ἄλλο ἢ σχεδὸν οὐδὲν γινώσκω' ἐάν ἦδη ἀρνηθῶ τὴν ὑπογραφήν, ἡ παύσις μου πάντως εἶναι βεβηκία' ἀλλὰ τότε τί θ' ἀπογείνω;

ἀντί ὑποστηρίζω; ἐν τῇ κοινωνίᾳ δυστροπίαν πάντες θὰ μοῦ καταψήφισαι. Τέλος πάντων, μικρὸν τὸ παρ' ἐμοῦ ζητούμενον. Ἄλλὰ τότε διατί, ἀπλῶς περὶ διατυπώσεως προκειμένου, ν' ἀπαιτῶσι τὸν ὄρκον τοῦτον παρ' ἐμοῦ; Οὐχί! τὸ συνειδὸς ἐν ἐμοὶ κραυγάζει, ὅτι οὐδέποτε ἐπιβάλλεται ὄρκος ὡς ἀπλὴ διατύπωσις. Σταθμί- ζει οὕτω τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τῆς προτάσεως, ὅταν δὲ, παρελθούσης ἐν ἀγωνίᾳ τῆς νυκτός, θαμβῆ καὶ πένθιμος δεκεμβρίου ἡμέρα διαφω- τίσῃ τὸ δομάτιον, εὐρεθῆ δὲ κατακειμένος ἀ- κόμη καὶ ἐκνύτων διαπνυθάνομενος εἰ τὸ πρα- κτεῖον σήμερον; ὑπὸ φρικτῆς καταλαμβάνεται ἀδμομονίας. Καὶ ὑπομονὴ μὲν ἀν' ὁ ἄνθρωπος τύχη ἀγαθὸς τὸ κακὸν εἶναι ἔλασσον· ἀλλ' ἀν' ἦναι ἔγγαμος; οἴμοι! οὐδὲν ὡς τῶν γυναικῶν καταμειφόμεναι, πρόδηλον ὅμως ὅτι αὐταὶ ἐκ συ- στημάτων εἰσι συντηρητικαί. Τί; λέγουσι, νὰ θυσιάσθῃς χάριν φιλοτιμίας; Ἄλλ' οὕτω πράτ- των οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν ἀλλὰ καὶ τῶν τέ- κνων μας τὴν ζωὴν θυσιάζεις.—Πῶς θέλετε τότε ν' ἀντιπαλαίσῃ ὁ ἀτυχὴς ἐκείνος ἐναντίον γυ- ναικὸς φιλότατης; παρουσιάζουσης τὰ τέκνα τῆς καὶ λεγούσης «τί λοιπὸν θὰ γείνωσι ταῦτα!» Ἐπειτα, καθόλου εἰπεῖν, ἡ γυνὴ αὐστηρότερον αἰείποτε τοῦ δέοντος περὶ τοῦ ἀνδρὸς κρίνουσα, καθ' ἑαυτὴν λέγει· παραιτούμενος τῆς θέσεως ταύτης, οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ἐκνύ- τὸν, ἄτε ἀνίκανος νὰ ἐξέσῃ πόρου; τὸν γνω- ρίζω.

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΕΛΕΝΗ ΕΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Ἐν ἔτει 327 ἡ βασίλισσα Ἑλένη, ἡ μήτηρ τοῦ μεγάλου Κωνσταντινίου ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παλαιστίνην ἵνα ἐξαγάγῃ μὲν τὴν γῆν ταύτην, ἐν ἣ ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Σωτῆρ, ἀπὸ τῆς ἀθλίας καταστάσεως εἰς ἣν εἶχε περιέλθει, ἐπι- ζητήσῃ δὲ ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου, τοῦ ποτισθέν- τος ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐκείνου αἵματος, τὴν ἐξιλέω- σιν τῶν παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς προχθέντων ἀμω- ρημάτων. Τῶντι, κατὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, αἱ ἐπανειλημ- μέναι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐπαναστάσεις εἶχον προκαλέσει θειοτάτας ἀν- τεδικήσεις. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἱερουσαλῆμ ἠγέρθη πόλις νέα φέρουσα τὸ ἐθνικὸν ὄνομα τῆς Αἰλείας Καπιτωλίνας, καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου ὑψοῦτο ἔλλοτε ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, κατε- σκευάσθη πολυτελὲς ἱερὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός. Ἰουδαῖοι σχεδὸν πλέον δὲν ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ, ὀλίγοι δὲ ἦσαν οἱ χριστιανοί· ὥστε ὁ Ἐπί- σκοπος τῆς πόλεως καὶ χώρος ἐν ἣ ἐτελείσθησαν τὰ πρῶτα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια, ὁ Ἐπί- σκοπος τοῦ θρόνου, ἐπὶ τοῦ ἁγίου ἐκάθησάν ποτε ὁ Ἰάκωβος καὶ πολλοὶ τοῦ Χριστοῦ συγγε- νεῖς, ἐκπεσὼν παντάπασι τοῦ ἀρχαίου ἀξιόμα- τος, κατήνησε νὰ ὑπατάσεται εἰς τὸν μητρο-
1. ΣΥΝΕΣΤΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΪΣΤΗΜΩΝ.

πολίτην Καισαρείας. Ὅτε ἡ βασίλισσα Ἑλένη ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλῆμ, οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ κα- ταδείξῃ αὐτῇ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Μόλις δὲ μετὰ πολλὰς ἐρῶνας ἀνευρέθη ὁ ἱερὸς χώρος καὶ διὰ συντόνου ἐργασίας ἀνεκαλύφθη αὐτὸ πύ- μνον καὶ πανάγιον τοῦ γεγονότος μαρτύριον, ἦ- τοι ὁ τίμιος καὶ ζωοποιὸς σταυρός. Ὅθεν ἀ- ναγγελθέντος τοῦ πράγματος εἰς τὸν Κωνσταν- τῖνον, διέταξεν οὗτος παρατυκία νὰ ἐγερθῇ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ἰάφου ἐκκλησία λαμπροτάτη τῆς Ἀ- ναστάσεως· καὶ ἡ Ἑλένη αὐτῇ ἐφρόντισε, πρὶν ἀναχωρῆσθαι ἐκ τῆς Παλαιστίνης, νὰ θεθῶσι τὰ θεμέλια τούτου ναοῦ τούτου καὶ ἄλλων πολλῶν κατὰ τὴν χώραν ἱερῶν. Μεθ' ἧ ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας πρὸς τὴν υἴαν αὐτῆς. Ἦ συνέντευξις αὐτῶν ἀπέβη καταναγκαστική. Ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις πρὶ καιροῦ εἶχε τιμῆσαι τὴν μητέρα αὐ- τοῦ ὡς βασίλισσαν, ἀπέπειμεν ἥδη αὐτῇ πλείερα ἔτερα εὐλαθείας δαίγματα καὶ, μετ' ὀλίγον ἀ- ποθάνουσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 328, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν περίπου 80, ἐκήδευσε μεγαλοπρεπέστατα, μετακομίσας βραδύτερον τὰ ὄστα αὐτῆς εἰς τὴν νέαν τοῦ κράτους πρωτεύουσαν.

Κ. ΠΑΡΑΡΗΘΗΚΟΝΤΟΣ.

Ἐν τῇ πρό τινος δημοσιευθείσῃ Ἀλληλογραφίᾳ τοῦ ἀποθανόντος γλαφοῦ συγγραφέως καὶ πολεμαθοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τῆς Γαλλίας Ἰουλίου Janin, διαρρέει ἐπιστο- λὴ του πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον ἀναφερομένη εἰς τὸν ἄγι- ον πολλοῦ χρόνου τελευταίαν διείσημον ἀστρονόμον Lu Verrier, ἦν ὡς διδακτικώτατην ἔμα καὶ θρηνητικῶν μεταδίδομεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἑστίας.

Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ JANIN

Μ' ἐπεσεκέφθη σήμερον ὁ κ. Λεβερριέ, ὁ εὐτυ- χῆς ἐκείνος καὶ ἱκανὸς ἀνὴρ ὁ ἀνεκαλύψας ἐν ἄστρον, ἕνα κόσμον νέον ἐν τῷ μέσῳ τῶσων κό- σμων διατρεχόντων τὴ ἀχανεῖ. Ἦνε νέος ἔτι, τριάκοντα τεσσάρων ἐτῶν καὶ ξανθός! Μοι ἐξή- γησε διὰ τίνος ἀτελευτήτου ἀκολουθίας ὑπολο- γισμῶν εἶχε δυνηθῆ ἀπὸ τοῦ βάλους τοῦ σπου- δαστηρίου του ν' ἀνερῆ τὸν κόσμον ἐκεῖνον, ὃν οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ εἶχε συναίσθαιθῆ. Ἦνε ὀλίγον μακρὰ ἡ ἀφήγησις.

Δεκαεπτὰ πλανήται εἶνε γνωστοὶ μέχρι τῆς σήμερον· ἕκαστος πλανήτης χωρίζεται ἀπὸ τὸν ἕλιον κατὰ τὸν ἐξῆς περίπου τρόπον. Ἄς ὑπο- θέσωμεν ὅτι ὁ ὑπ' ἀριθ. 1 πλανήτης εὐρίσκειται εἰς 4,000 λευγῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὁ ὑπ' ἀριθ. 2 ὅθ' ἦνε εἰς 8,000 λευγῶν ἀπόστα- σιν, ὁ 3 εἰς 16,000 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, διπλα- σιαζομένης ἐκάστοτε τῆς ἀποστάσεως. Ἀπὸ Νεῦ- τωνα καὶ ἐντεῦθεν ἕκαστος τῶν πλανητῶν τού- των ὑπέκει εἰς τὸν καθολικὸν ἐκείνου νόμον, ὃν ἔβρισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ ὁ Νεῦτων, τὸν νόμον δη- λονότι τῆς ἔλξεως. Αἱ κινήσεις αὐτῶν εἶνε τα- κτικώταται, οὐδέποτε διαταράχθησαν. Μόνον ὁ τελευταῖος πλανήτης, ὁ Οὐρανός (οὕτω νομίζω καλεῖται) δὲν ὑπάκουεν εἰς τὸν ἀναγκῆον, εἰς

τὸν ἀπόλυτον τῆς ἔλξεως νόμον. Διὰ τί; πῶς τὸ ἄστρον τοῦτο εὐρίσκατο εἰς ἐπανάστασιν; Ἄγνωστον. Καὶ ἡμῶς ὁ Οὐρανός διεψεύδε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Νεῦτωνα καὶ ἦτο ἡ πρώτη φορὰ εἰς τὸν βίον των, καθ' ἣν ὁ Θεὸς καὶ ὁ Νεῦτων διεψεύδοντο.

Δι' ἀπιστεύτου ὑπολογισμῶν σειρᾶς, διὰ πολ- λῶν συμπερασμάτων καὶ δι' ἀτελευτήτων ἀρα καὶ ἀκοιουθεῖ ὅτι, ὁ κ. Λεβερριέ ἐσυλλογίσθη ὡς ἐξῆς· Ὅθ' ὑπάρχῃ βεβαίως ἀράτος τις πλανήτης καὶ ἄγνωστος, ἀλλ' ὑπακούων τῷ νόμῳ, μεταξὺ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 πλανήτου καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17. Τούτου τεθέντος, ὁ Οὐρανός ὅθ' ὑπα- χθῆ εἰς τὸν γενικὸν κανόνα καὶ δὲν ὀ' ἀποτελῆ ἐξάρσειν. Ὁ πλανήτης τῶρα ὁ ἄγνωστος, ἀν' ὑπάρχῃ κρατεῖ τὸν ὑπ' ἀριθ. 17, τούτου δ' ἀ- ποδειχθέντος, ὁ φίλος μας ἀνεκάλυψε τὸν ὄγκον, τὸ βάρος, τὴν πορείαν, τὸ φῶς τοῦ ἄστρου του· πρὸς τούτους ὄρισεν τίνα θέσιν κατέχει, τίνα ὀ- δὸν θὰ λάβῃ, τίνα ὄθησιν διδῆι εἰς τὸν Οὐρα- νόν! Ἀνακάλυψις θαυμασία! Καὶ ἐγένετο αὕτη τὴν νύκτα, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸν οὐρανὸν, ὑπὸ τὰ νύκτα, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐν ᾧ τὸ πᾶν ἐ- κοιμήτο καὶ ἐδῶ κάτω καὶ ἐκεῖ ἐπάνω! Καὶ ἡ- μῶς μὲ δάκτυλον ἀσφαλῆ ἐδείκνυε τὴν θέσιν τοῦ ἄστρου ὁ ἀστρονόμος καὶ ἐβάδιζε μὲ βῆμα σταθερὸν διὰ μέσου τῶν ἀτραπῶν τῶν ἐσπαρ- μένων δι' ἀπειρίας κόσμων!

Καὶ ἀφ' οὗ ἐβεβαιώθη περὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τῆς ἀνεκαλύψεως, ἠθέλησε ν' ἀναβῆ εἰς τὸ Ἄστερο- σκοπεῖον τῶν Παρισίων, ἀλλὰ τὸ Ἄστεροσκο- πεῖον τῶν Παρισίων ἦτο κλειστόν. Δὲν εἰσέρχο- νται εἰς αὐτὸ παρὰ οἱ μὴ ἀνεκαλύπτοντες πλανή- τας. Τί ἔκαμα τότε ὁ κ. Λεβερριέ; Ἐγραψε πρὸς τίνα ἐν Βερολίῳ συναδέλφον του, λέγων·

—Σὺ ὁ ἔχων Ἄστεροσκοπεῖον καὶ ὄργανα ἀστρονομικά, ὀπλίσθητι διὰ τοῦ τηλεσκοπεῖου καὶ εἰς τὴν δεινὰ θέσιν, πλησίον εἰς τὸ δεινὰ ἄ- στρον, ἐν τῷ χώρῳ, ὅστις νομίζεται κενὸς μέχρι σήμερον, ζήτησον! Ὅθ' εὐρῆς ἄστρον τοιαῦτον καὶ τοιοῦτον!

Ἀπαράλλακτα ὅπως λέγωμεν εἰς τὴν Ἰου- λίαν ὅταν εἶνε εἰς τὰ καλά τῆς·

— Πήγαινε, εἰς τὴν πλατείαν τοῦ ᾠδείου νὰ φέρῃς ἐν λαῖνῶν διὰ νὰ ὑπάγῃ ἡ Κυρία Janin εἰς τὸ δάσος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι πολ- λάκις ἡ Ἰουλίαι ἐπιστρέφει φέρουσα ἀντὶ λαῖνῶν ἐλεεινόντι παλαιὸν ἀμάξιον, ἐν ᾧ ὁ Βερολιναῖος ἀστρονόμος ἔφερον εἰς τὸν ἡμέτερον τὸ ἄστρον του! Τὸ ἄστρον ἐκεῖνον, περιέμενε τὴν ἀνθρωπύ- τητα ἐκεῖ ὅπου εἶχεν εἰπεῖ ὁ κ. Λεβερριέ, οὔτε ὑψηλότερα οὔτε χαμηλότερα, οὐδὲ τέταρτον δευ- τερολέκτου ἐδῶθεν ἢ ἐκεῖθεν τοῦ ὀρισθέντος μέρους. Ὑπάρχει τι μεγαλοπρεπέστερον ἐν τῇ μεγαλοφύᾳ, μεγαλῆτερον ἐν τῇ θελήσει, περισ- σότερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ;

Ἴδε τὸ ἄστρον, ἴδε ὁ νέος κόσμος! Ὁ οὐρα-

νὸς ἐμεγαλύνθη ὑπὸ νεανίου, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἦνε υἱὸς μου. Τί ἐντροπὴ δι' ἡμᾶς τοὺς ζυγι- στάς τῶν διφθόγγων, τοὺς κυνηγοὺς τῶν λέ- ξεων, τοὺς περιοδοποιούς! Ζητοῦμεν ψόλλους ἔς τ' ἄχρυα, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀνεκαλύπτει εἰς τὸν οὐρανὸν ἀστέρας! Καὶ ἐκεῖνος ὁ βλάξ ὁ ὑπουρ- γὸς ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀνταμείψῃ τοιαύ- την μεγαλοφυῶν ἀπονέμων ἕνα φιδῆσκον ἀπὸ ἐ- ρυθρᾶν ταινίαν εἰς τὸν Λεβερριέ! Σημειώσαι ὅτι ὁ κ. ὑπουργὸς ἔχει τὸν μεγαλόσκαρον τῆς Λε- γεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐπρεπε ν' ἀποσπάσῃ τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ μεγαλοσταύρου του καὶ ὡς τάπητα νὰ τὴν θέσῃ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἀ- στρονόμου.

Ἐχάρην πολὺ καὶ ἐτιμῆθην δυνηθεῖς νὰ χαι- ρετίσω τοιοῦτον ἀνδρα. Ὅθ' ἀλμπῆ εἰς τὸ στε- ρεῖωμα τὸ ἄστρον του αἰωνίως καὶ ὅταν ἀκόμη ὅθ' ἦνε λησιμονημένοι πάντες οἱ ἄνθρωποι—ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ κ. Ἰουλίου Janin.

Χαῖρε, φιλότατη μου, ἄστρον μου λατρευτόν! Πόσον ἀνόητος εἶμαι νὰ ζηλέω τὸν κ. Λεβερ- ριέ διὰ τὸ ἄστρον του, ὡς νὰ μὴ εἶχον εὐρεῖ καὶ ἐγὼ τὸ ἰδικόν μου εἰς τὸν οὐρανόν.

JULES JANIN.

ΙΣΧΥΣ ΜΝΗΜΟΝΙΚΟΥ

Ὅταν τὴν μνήμην ἀνεπλήρωσεν ἡ γραφὴ καὶ πολὺ μετὰ τοῦτο ἡ τυπογραφία, ἀπεσύρθη ἐκείνη εἰς τίνα τοῦ ἐγκυφάλου ἡμῶν γωνίαν καὶ ἀφῆκε τὸ στάδιον ἐλεύθερον εἰς τοὺς νεόλυδας αὐτῆς ἀναπληρωτάς. Ὅταν ὅμως ὑπηρετεῖ μό- νη, ἡ σχεδὸν μόνη, τὸν νοῦν, ἄνευ βοηθῶν καὶ συναντιληπτόρων, ἐξετέλει εὐσυναιδήτως τὸ κα- θήκον τῆς, καὶ μάρτυρες τούτου ἔστωσαν, πλὴν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ὅστις, ἀγράμματος ὢν, ἐ- γνωρίζεν ὀλόκληρον τὴν Θεῖαν Γραφήν ἀπὸ στή- θους (August. De Doctr. Christ. § 4), αὐτοὶ οἱ πρὸ ἡμῶν, ὅτινες σπάνιά τίνα χειρόγραφα ἔ- χοντες μόλις εἰς διάθεσιν αὐτῶν, ἠναγκάζοντο ν' ἀποστηθίζωσι, καὶ ἀπεστήθιζον, καὶ διετή- ρουν πιστότατα ἀπὸ μνήμης τὸν Ὀμηρον πολ- λάκις ὀλόκληρον, καὶ πολλὰς πρὸς τούτοις τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους τραγωδίας.

Ὁ Νικηράτος (παρὰ Ξενοφῶντι: Συμπόσ. Ι', 5) λέγει ἃδ πατὴρ ἠνάγκασέ με πάντα τὰ Ὀμήρου ἔπη μαθεῖν· καὶ νῦν δυναίμενος ἀν' Ἰλιά- δα ἔβην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Κάσσανδρος λέγα- ται ἐπίσης παρ' Ἀθηναίῳ, «ὅτι οὕτως ἦν φιλό- μηρος, ὥστε διὰ στόματος ἔχειν τῶν ἐπέων τὰ πολλὰ».

Θαυμασίαν ἰσχὴν μνημονικοῦ ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ τοῖς βαψφοδοῖς (χῆνες) τῆς Περσίας, τοῖς ἔδουσι τὸν Σαχναμά (βασιλικὴν βίβλον) τοῦ διασῆμου Πέρσου ποιητοῦ Φερδοῦση (περιέχον- τα 120,000 στίχους) ἢ τὸ Κοράνιον τοῦ Μωά- μεθ, ἢ ἄλλας ἐθνικὰς τῶν ποιήσεις. Τὸ μνημο-

νικόν των αοιδών τούτων, λέγει ο Chodzko (Specimens of the popular poetry of Persia, Βισ. σ. 13), εἶνε πραγματικῶς τεράστιον ἄμα προσκαλούμενοι, ἄδουιν ἤτοι ἀπαγγέλλουσιν ἀπνευστί, ἀπταίστως καὶ ἐπὶ ἄρας δλοκλήρους, ὅσα δῆποτε ζητηθῶσι τεμάχια, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ὑποδεικνυμένου αὐτοῖς στίχου. Οὕτως ἐπίσης πολλοὶ βαφθοῖ τῆς καλουμένης Τσαγγαριάδος, ἠρωϊκοῦ ἔπους ἐκ τριακοσίων ἐξήκοντα ἄσματων, ἰσομεγέθων περίπου ταῖς ὁμηρικαῖς βαφθοῖαις, γνωρίζουσιν εἰκοσιν ἢ καὶ πλείονα αὐτοῦ ἄσματα ἀπὸ στήθους. Πλείστοι δὲ τῶν ἐνετῶν πορθιμένων (goncolieri), οὐδέποτε ἀναγνόντες τὸν Τάσσαν, γνωρίζουσιν, ἐκ προφορικῆς ἀπαγγελίας ἀπομνημονεύσαντες, καὶ ψάλλουσιν ὁδοκλήρα τῆς Ἡλευθερωμένης Ἰερουσαλήμ ἄσματα.

Πολλοὶ ἐκ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους ἡμῶν διδακτῶν εἶχον τεράστιον μνημονικόν. Χθὲς ἔτι δ' αὐτοῦ τῆς Κεράτζας ποιητῆς, ὁ χαριέστατος τῆς Ἰωνίας ψάλτης Ἡλίας Τανταλίδης, παρέδιδεν ἀπὸ μνήμης τοὺς ἑλληνας ποιητὰς ἐν τῇ φιλολογικῇ τῆς Χάλκης σχολῇ. Δ. Β.

ΔΥΟ ΜΥΘΟΙ ΤΟΥ ΝΑΣΡ-ΕΔ-ΔΙΝ-ΧΟΤΖΑ

Καὶνὴν ἰσως ἄλλο ἔθνος δὲν ἔχει τοσαύτην περὶ τὸ μυθολογεῖν ἔξιν, ὅσην ἔχουσιν οἱ Ἄσιανοι· καὶ ὅστις ἤκουσέ τινα τῶν διακεκριμένων ἐξ ἀπαγγέλματος μυθολόγων ἀπαγγέλλοντα τὴν τυχόντα μῦθον τῆς Χαλιμας, φθάσει μόνον νὰ γνωρίζῃ τὴν γλῶσσαν, θέλει συνομολογήσῃ ὅτι ὁ ἀπόλογος ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἡθοποιία ἐντελεστάτη, μίμησις ἀυτόχρημα φυσικῆ τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν, τῆς φωνῆς, πολλάκις αὐτῆς τῶν εἰσαγομένων προσώπων, ὅλη τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἢ ἀληθῆς ζωγραφία, πάντοτε συνοδευμένη μὲ φωνὴν εὐλαλὸν, τὴν ὁποῖαν καθιστᾷ μελωδικωτέραν ἢ εὐρυθμὸς Τουρκοπεραϊκῆ γλῶσσα, εἶνε τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τῶν αὐτοδιδάκτων βαφθοῶν τούτων· καὶ ἐπομένως τὸ ἀκροατήριον αὐτῶν εἶνε πάντοτε πολυάριθμον, ἢ δὲ ἐπικρατοῦσα μ' ὅλον τοῦτο βαθυτάτη σιγὴ σπανιώτατα διακόπτεται ἢ ὑπὸ ψιθυρισμοῦ δαλούντος συγκίνησιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν (διότι οὐδέποτε οἱ Τούρκοι χειροκροτοῦσιν), ἢ ὑπὸ γέλωτος ἐγκαρδίου, ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀργυρολογίαν παραγομένου δίσκου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἕμως τῶν Γενιτσάρων, αἱ ἀκροάσεις αὐταὶ ἐξέλιπον· διότι ἡ Κυβέρνησις τὰς θεώρου ἐπικινδύνους διὰ τὴν συνάθροισιν τῶν ἀργῶν.

Οἱ ὑπὸ τὸ πλαστὸν ὄνομα τοῦ Νασρ-ἐδ-διν-Χότζα μῦθοι εἶνε οἱ κοινῶς γνωστότεροι Τουρκαῖκα μῦθοι, ὧν τινες καὶ ἐξελληνίσθησαν πρὸ ἐτῶν. Μετάφρασιν αὐτῶν γαλλικὴν ἐξέδωκεν ἐπιστῆς ὁ κ. Μαλούφ. Ἐκ τῶν μῦθων τούτων ὀλίγοι εἶνε οἱ καλοί· οἱ πλείστοι δὲν ἔχουσιν αὐτὸ

τὸν κοινὸν νοῦν. Ἐκ τῶν καλλιωτέρων εἶνε οἱ ἐξῆς δύο·

Ἀναβάς ποτε εἰς τὸν ἄμβωνα δ' Χότζας, προομίμασεν, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συναλθόντας πιστοὺς, διὰ τῆς ἐξῆς ἐρωτήσεως: «Ἠξεύρετε, τί ὁκ σὰς εἶπω;—Ὅχι, Χότζα-ἐφέντη, ἀπεκρίθη τὸ ἀκροατήριον, δὲν ἤξεύρομεν τίποτε.—Ἄρ' οὐ λοιπὸν δὲν ἤξεύρετε τίποτε, τί νὰ σὰς εἶπω;» καὶ κατέβη τοῦ ἄμβωνος. Ἀναβάς ἄλλην ἡμέραν, «Δὲν ἤξεύρετε, βέβαια, λέγει, Μουσουμάνοι, τί ὁκ σὰς εἶπω.—Τὸ ἤξεύρομεν, ἀπεκρίθη ὁμόφωνον τὸ ἀκροατήριον.—Ἄρ' οὐ λοιπὸν τὸ ἤξεύρετε, ἀπεκρίθη ὁ Χότζας, περιττὸν νὰ σὰς τὸ εἶπω», καὶ καταβάς ἀνεχώρησεν. Ἐκθαμβὸς ἡ δημήγυρις, ἀπεφάσισεν, ἄμα ὁ Χότζας ἤθελεν ἐπαναλάβει ἄλλοτε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν, ν' ἀποκριθῶσιν, οἱ μὲν, Ναι! οἱ δὲ, Ὅχι. Καὶ τῷ ὄντι, ἀναβάντος πάλιν τοῦ Χότζα μεθ' ἡμέρας τὴν ἄμβωνα, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπαναλαβόντος ἐρώτησιν, οἱ μὲν ἀπεκρίθησαν «Τὸ ἤξεύρομεν», οἱ δὲ «Δὲν τὸ ἤξεύρομεν». Λοιπὸν, ἀπεκρίθη ὁ Χότζας, ὅσοι δὲν τὸ ἤξεύρουσιν, ἀς τὸ μάθωσι παρὰ τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι τὸ ἤξεύρουσι».

Σταλεῖς ὁ Νασρ-ἐδ-διν-Χότζας ἐκ μέρους τῆς πατρίδος του πρὸς τὸν Τημοῦρ, ἐσυμβουλεύθη τὴν γυναῖκά του, τί νὰ φέρῃ δῶρον πρὸς τὸν κατακτητὴν, σῦκα ἢ κυδόνια. Ἡ γυνὴ του τῷ εἶπεν ὅτι τὰ κυδόνια εἶνε προτιμωτέρα, ὡς φαντικωτέρωτερα. Ὁ Χότζας, φρονῶν ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν δύνανται νὰ κρίνωσι ποτε τὸ καλλίτερον, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ σῦκα. Μαθὼν ὁ Τημοῦρ τίς ἦν καὶ τί ἐδωροφόρει, διέταξε νὰ τοῦ ῥίψωσιν ἀσκεπτοῦς ἐν πρὸς ἐν τὰ σῦκα κατὰ τῆς κεφαλῆς. «Δόξα τῷ Θεῷ», ἔκραζεν ὁ Χότζας εἰς ἕκαστον κτόπημα. Περιέργος ὁ Τημοῦρ διὰ τὴν παράδοξον ταύτην ἐπιφάνησιν, εἶπε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τὴν αἰτίαν· «Δοξάζω τὸν Θεόν, ἀπεκρίθη ὁ Χότζας, διότι δὲν ἤκουσα τὴν γυναῖκά μου, ἥτις μὲ συμβούλευσε νὰ φέρω κυδόνια».

ΛΑΗΘΕΙΑΙ

Μὴ σκέπτεσαι πᾶν ὅτι ἔλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶνε πρόπον νὰ μάθουν, μὴ λέγε πᾶν ὅτι ὄλοι δὲν πρέπει ν' ἀκούσωσι καὶ μὴ πράττε πᾶν ὅτι ὄλοι δὲν πρέπει νὰ ἴδωσι.

Τρία πράγματα χαρακτηρίζουσι τὸν σοφόν· τὸ σιωπῆν ὅταν ὁμιλῶσι τρελοὶ, τὸ σκέπτεσθαι ὅταν οἱ ἄλλοι πιστεύωσιν ἀπλῶς καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὅταν οἱ ἄνηροὶ χάνωνται εἰς ἐνειροπολήματα. (Παροιμίαι γερμανικαί).

Ἐν Ῥωσσίᾳ ἀναλογεῖ ἐτησίως μία ἐπιστολὴ ἐφ' ἑκάστου κατοίκου, ἐν Γαλλίᾳ 20 καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ 32 ἐπιστολαί.

ΣΟΦΙΣΜΑ.—ΤΥΧΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΤΟΣ, ΟΛΟΣ ΠΑΤΡΙΣΤΗΣ 13.